

ZLATI KAMEN

Letni pregled razvoja slovenskih lokalnih skupnosti

Posebna priložnostna izdaja. Marec 2019

Zlati kamen 2019

Intervju:
Janez Bogataj
**Kulturna
dediščina
je most v
prihodnost**

**3 SREČANJA,
IZPITA NI**

POSTANITE NADZORNIK!

Termini v letu 2019, ki bodo izvedeni na sedežu podjetja Planet GV v Ljubljani:

- 3., 10., 17. april 2019,
- 29. maj, 5. in 12. junij 2019,
- 12., 19. in 26. september 2019,
- 13., 20. in 27. november 2019.

6 Prvo mesto: Kaj je novega v Novem mestu

www.zlatikamen.si

8 Razvojno najprodornejše občine leta 2019:

- 8 Zahodna Slovenija
- 12 Osrednja in jugovzhodna Slovenija
- 16 Od Koroške do Posavja
- 19 Vzhodna Slovenija

34 Veliki intervju

Prof. dr. Janez Bogataj:
Kulturna dediščina je most v prihodnost

22 Najboljše prakse letošnjih finalistk

29 Metodologija izbora:

Pet korakov do zmagovalcev

31 Rdeča nit izbora 2019: Merimo kulturo

Zlati kamen je publikacija, priložnostno izdana ob konferenci Zlati kamen 2019. Publikacija je brezplačna. Odgovorni urednik: Robert Mulej
Oblikovanje: Nina Marselan
Urednik fotografije: Miško Kranjec
Fotografija na naslovnici: Miško Kranjec, kip (skulptura)
Teddy Carrocco, Bolivija
Trženje: Nina Centa
Planet GV d.o.o., Likozarjeva 3, 1000 Ljubljana

Založnik: SBR d.o.o., Šarhova 8, 1000 Ljubljana

Zlati kamen je blagovna znamka v lasti podjetij SBR d.o.o. in Planet GV d.o.o.

www.zlatikamen.si

S PAMETNIMI REŠITVAMI DO UČINKOVITEGA UPRAVLJANJA Z VODO

Pravica do zdrave in varne pitne vode je temeljna osnovna pravica vsakega človeka, zato z vodo pametno in učinkovito upravljamo. Vodilo razvoja družbe Petrol je celovita energetska oskrba, s poudarkom na učinkoviti rabi energije in odgovornem ravnanju z viri. V mestih zagotavljamo učinkovito, dostopno in trajno oskrbo z zdravstveno ustrežno pitno vodo ter omogočamo kakovost na celotni distribucijski poti s celovitimi rešitvami DISNET-WS (*Digital Intelligent Networks – Water System*). Skrbno in učinkovito upravljamo s komunalnimi odpadnimi vodami. Poleg tega skrbimo za gospodarno rabo industrijske odpadne vode ter vračanje v ponovno uporabo, saj to poleg ugodnih vplivov na okolje ustvarja tudi konkurenčne prednosti.

V Sloveniji letno pridelamo več kot 160 mio m³ pitne vode, na poti do uporabnika pa se je izgubi skoraj 50 mio m³, kar predstavlja velike finančne izgube. S storitvijo DISNET-WS, ki učinkovito upravlja z neobračunanimi količinami vode ter nadzoruje vodne izgube, se temu lahko izognete, hkrati pa poskrbite še za:

- Optimalno oskrbo s pitno vodo pri najnižjih obratovalnih stroških
- Optimizacijo stroškov proizvodnje in distribucije vode
- Trajnosten in učinkovit razvoj oskrbe s pitno vodo
- Učinkovito vodenje distribucije pitne vode in vzdrževanja distribucijskega omrežja

Celovite rešitve DISNET-WS se danes izvajajo že v 41 občinah, med katerimi je tudi Mestna občina Kranj.

Tehnično ekonomska optimizacija vodovodnega sistema v Mestni občini Kranj

Količina izgubljene vode je bila na začetku projekta približno 42-odstotna (1,8 mio m³ vode), s Petrolovo storitvijo pa se je do danes znižala na 34 %.

Ključni dosežki:

- vzpostavitev sodobnega centra upravljanja in implementacija sodobnega informacijskega sistema za upravljanje v realnem času,
- vzpostavitev učinkovitega in celovitega nadzora nad obratovanjem vodovodnega omrežja,
- zmanjšanje vodnih izgub, stroškov porabljene energije in stroškov vzdrževanja,
- spremljanje in izboljšanje kakovosti pitne vode za vse uporabnike.

Pametno upravljanje

Upravljanje vodovodnega sistema je v Petrolu podprto s sodobnimi informacijskimi rešitvami za gospodarno načrtovanje razvoja obstoječega vodovodnega sistema. Za to poskrbimo z našo sodobno informacijsko rešitvijo, produktom TANGO, ki je odprta agregacijska platforma. TANGO omogoča gospodarno načrtovanje, učinkovit nadzor in učinkovito upravljanje v realnem času. Predstavlja orodje za poslovno analitiko in umetno inteligenco in na enem mestu združuje vse podatke iz različnih virov.

Zmanjšujemo vplive na okolje

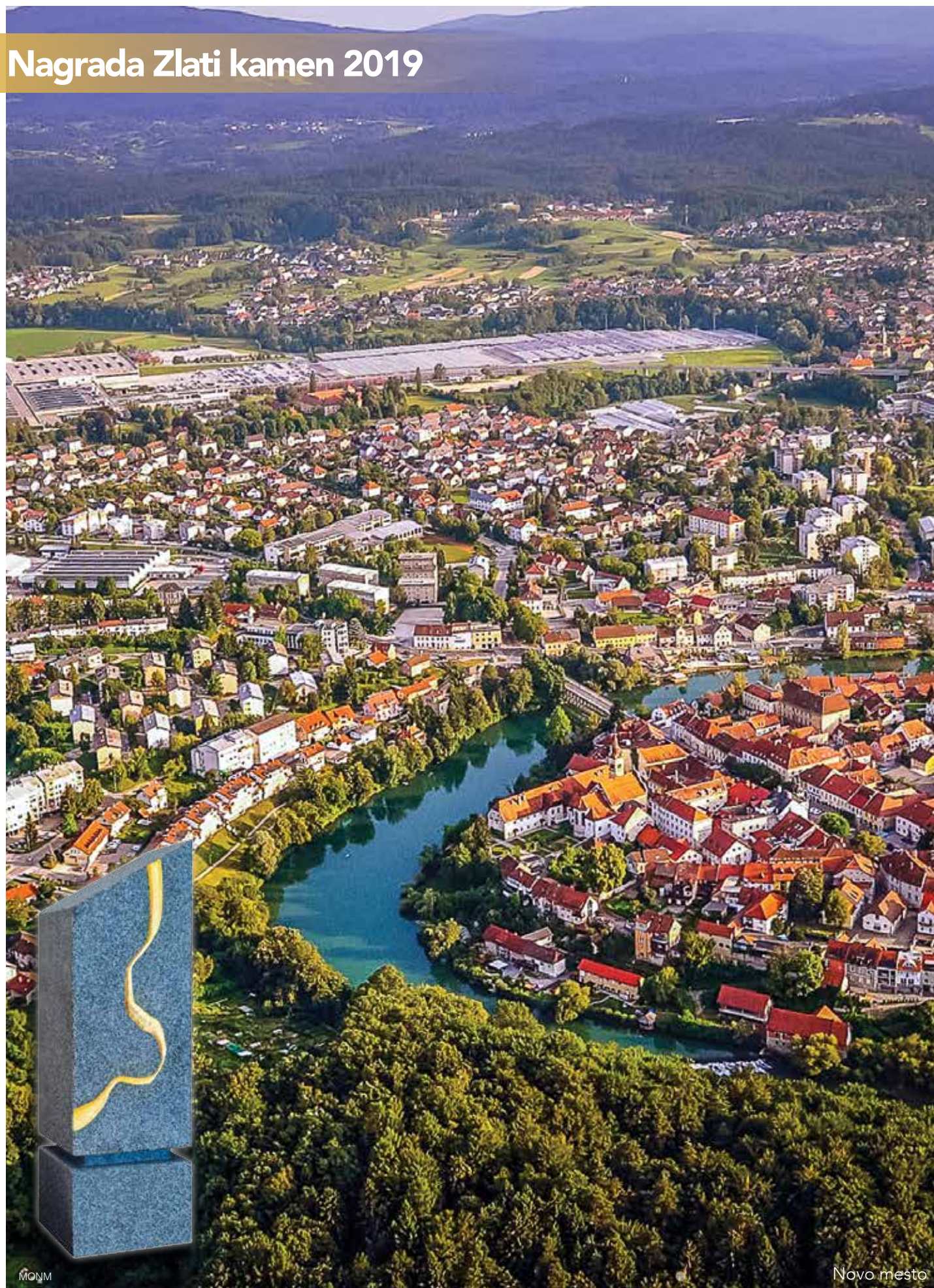
V Petrolu se zavedamo, da imajo komunalne odpadne vode velik vpliv na kakovost vodnih virov, zato skrbimo za gospodarno rabo pitne, sanitarne in tehnološke vode. Gradimo in upravljammo čistilne naprave za čiščenje odpadnih industrijskih in komunalnih voda. Mestom in regijam omogočamo izvedbo optimalne investicije v celotni življenjski dobi čistilne naprave po modelu javno-zasebnega partnerstva. V letu 2018 smo na 4 komunalnih čistilnih napravah v okviru opravljanja javne službe čiščenja komunalnih odpadnih voda očistili 5,6 mio m³ komunalnih odpadnih vod. Odpadno vodo očistimo in razbremenimo onesnažil do te mere, da je primerna za izpust v okolje. Pri industrijski odpadni vodi upravljammo tako zaprte, kot odprte industrijske kroge, in krožno gospodarimo z industrijsko vodo.

Prispevamo k prehodu v nizkoogljično družbo

Učinkovito upravljanje z viri, izboljševanje energetske učinkovitosti in celovite energetske in okoljske rešitve na področju energije, infrastrukture, stavb, okolja in mobilnosti so gradniki prehoda v nizkoogljično družbo. V Petrolu se zavedamo, da imamo samo en planet, ki ga želimo ohraniti tudi za prihodnje generacije. Zato želimo s svojimi rešitvami prispevati svoj kamenček v mozaiku prehoda v bolj zeleno družbo in razvijati dolgoročna partnerstva v regiji.

Nagrada Zlati kamen 2019

MONM

Novo mesto

MONM

Teden kultur

KAJ JE NOVEGA V NOVEM MESTU?

Ni skrivnost, da je Novo mesto slovenska izvozna lokomotiva in da ima za slovenske razmere izjemno razvito gospodarstvo. Prav tako vsi vemo, da je dolenska metropola eno od slovenskih osrednjih kulturnih središč z bogato tradicijo in živahnim dogajanjem. A kaj je novega v Novem mestu? Če odmislimo živahnost krajevnega gospodarstva, je bilo Novo mesto nedolgo nazaj razvojno zaspan kraj z neizkoriščenimi potenciali. Pred nekaj leti smo Novo mesto že uvrstili med finaliste izbora za Zlati kamen. Tedaj smo ugotavljali, da so se s takrat še novo garnituro na čelu mestne občine pokazala znamenja preobrata. Zdaj nam ni treba več govoriti o znamenjih. Preobrat je tu. Novo mesto je najbolj napredovalo med vsemi mestnimi občinami v zadnjih petih letih. Glede na sestavljeni indeks ISSO je izboljšalo uvrstitev za 22 mest.

Novo mesto ob tem postaja tudi eno najbolj sodobno upravljanih občin pri nas. To upravljanje daje na eni strani velik poudarek na elemente kot trajnostni in socialno občutljiv razvoj, na drugi pa uporaba tehnologij ti. pametnega mesta. »Občanom bodo že kmalu na voljo interaktivna parkirna mesta, najnaprednejša senzorika kakovosti zraka, zajem in merjenje porabe vode in energentov, razvoj

pametne ulične razsvetljave in merjenje zadovoljstva občanov.« Pred kratkim je Novo mesto dobilo novo univerzo, peto pri nas. In kaj bolje kaže razliko med »prej« in »zdaj« kot velodrom v Češči vasi? Dirkališče je leta propadalo. Zdaj okrog prenovljenega velodroma nastaja sodoben športni center. Veter pozitivnih sprememb.

Novo mesto je tudi glede na kazalnike, povezane s kulturo, uvrščeno zelo visoko. A predvsem je pomembno, kako kulturo v mestu razumejo. Uspešne posameznike so v Novem mestu prepoznali kot pomemben del krajevne kulturne identitete in ob tem močno ozavestili vlogo nadpovprečnosti oz. odličnosti. Na ta način so kulturo povezali z ustvarjalnostjo in jo - brez velikih besed - umestili kot središčni moment krajevnega razvoja. Takšna razvojna paradigma je pri nas dokaj redka - meritokratski poudarek tega vzorca pa mestna politika uravnotežuje s številnimi socialno obarvanimi ukrepi. Novo mesto je v ospredje postavilo ustvarjalnost, talent in odličnost. To je pozitiven duh in smo tak pozitiven duh vodi do resničnih sprememb na bolje. To je zgled za vso Slovenijo in razlog, da mestni občini Novo mesto podeljujemo nagrado Zlati kamen. ○

Zahodna Slovenija:

FOTO: TINE VEKAR

Palško jezero

Robert Smrdelj

Razvojno najprodornejša občina v regiji: PIVKA

Moč pozitivnega razmišljanja

Se spominjate Pivke pred letom 1991? Zapan in pust kraj, kjer je bilo na ulicah več vojske kot prebivalcev. Pivka je igrala v očeh jugoslovanskih strategov zelo pomembno vlogo branika federacije pred »dušmaninom sa zapada«. Cena te vloge je bilo razvojno zaostajanje kraja. Ko je armada odšla, je Pivki ostalo obsežno degradirano območje z vojaškimi objekti. Ker so v Pivki razumeli, da gre v teh neprivlačnih objektih vseeno za dediščino, so lahko breme preobrnilo v priložnost in postali enega najbolj sodobnih in za obiskovalce (in medije) privlačnih muzejsko-turističnih kompleksov pri nas. Drugo razvojno priložnost so videli v presihajočih jezerih, ustanovili Krajinski park in postavili ekomuzej. A to je le en del zgodbe o Pivki. Pivka je na prvem

mestu po zbranih evropskih sredstvih na prebivalca v zadnjih petih letih. Kraj prenavlja in gradi temeljno infrastrukturo, športne objekte in vlaga v razvoj podjetništva. Glede na indeks proračunskih sredstev, vloženih v kulturo, je Pivka krepko na prvem mestu – ne le zaradi velikih vložkov v Park vojaške zgodovine. Pivka izstopa po investicijah v kulturo, a je uvrščena prav na vrh tudi po tekočih odhodkih na prebivalca. Naložbe niso usmerjene le v center občine, ampak so razpršene tudi po ostalih krajih. Raven podjetniške dinamike je visoka, rast števila delovnih mest je močno nad povprečjem – glede na lansko analizo razvojne dinamike v zadnjem obdobju lahko govorimo o preboju. Letošnja analiza ISSO to le potrjuje.

FOTO: SIMON AVSEC

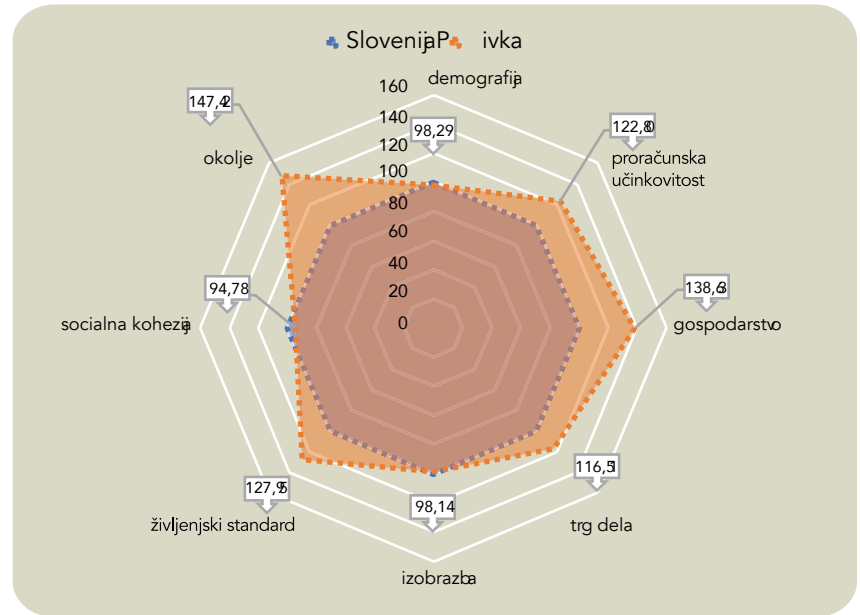
Festival vojaške zgodovine

Praksa po kateri občina izstopa najbolj, je zagotovo uspešnost pri iskanju razvojnega denarja. V Pivki niso le prvaki po zbranih evropskih sredstvih. Zelo spretni so pri oblikovanju in vključevanju v javno-zasebna partnerstva.

Pivka je na prvem mestu po zbranih evropskih sredstvih na prebivalca v zadnjih petih letih.

Na ta način gradijo dom starejših občanov, ki bo prijaznejši od običajnih ustanov te vrste pri nas. Ob paleti projektov na različni področjih v Pivki veliko pozornosti namenjajo tudi ohranjanju naravne dediščine. Med drugim je vključena v dva mednarodna projekta, ki merita na sobivanje velikih zveri in človeka. V številnih krajih pri nas vidijo zveri le kot problem z eno samo rešitvijo

(odstrel). V Pivki se osredotočajo na sobivanje, ob tem pa vidijo v teh živalih celo razvojno priložnost. Še en primer, kako znajo v kraju s pozitivnim odnosom neko posebnost, ki je v očeh marsikoga le vir težav, preobrniti v izrazito primerjalno prednost.

Pivka ima izjemen razvojni položaj – po vrednosti sestavljenega indeksa ISSO je na 18. mestu med 212 občinami. Med podeželskimi občinami je na osmem mestu. Glede na sestavljeni indeks preboja (ki smo ga sestavili za lanski izbor), je Pivka uvrščena zelo visoko, na 13. mesto. Kazalniki so vsaj nekoliko nadpovprečni pri vseh uporabljenih kriterijih, posebej pa izstopata podjetništvo (31. mesto) in trg dela (21. mesto).

FOTO: BRANKO ČESNIK

Ciril Globočnik

Sladka Radovljica

Radovljica sodi po razvojnem položaju (kombinaciji razvojnega stanja, dinamike in aktivnosti) med slovenskimi občinami v sam vrh. Ob tem je Radovljica zelo urejena občina, ki sodi po projektnem in strateškem pristopu med vzorne. Destinacijska blagovna znamka Radolča pristno sladka se opira na krajevne posebnosti in na čebelarstvo ter kulinarčno tradicijo. Identiteta krajev v občini Radovljica je izrazito povezana s kulturno tradicijo.

Pristop očitno deluje, saj se je število turistov v občini v desetih letih skoraj potrojilo. Posebnost Radovljice je tudi njenih 14 solidno obiskanih muzejev. Ob intenzivnem razvoju v kraju ne zanemarjajo »mehkih« plati: na področju mladih Radovljica izstopa po inovativnih prijemih, skrbijo pa tudi za medgeneracijsko sodelovanje in ranljive skupine. Radovljica že dlje časa izstopa tudi po zanimivih prijemih, s katerimi vključujejo prebivalce v lokalni razvoj. Omenimo dva novejša primera: mozaik športnega društva Ljubno so na županovo pobudo izdelali prebivalci kraja sami kot »primer medgeneracijskega povezovanja« in dokaz, »da umetnost zmore in lahko poveže ljudi«. Skupina Radolčica je nastala za pomoč ljudem z alzheimerjevo boleznijo in drugimi oblikami demence.

Najboljše prakse v Radovljici? Ta bogata občina tudi pri praksah ni revna. Omenili smo že močno projektno vodenje in blagovno znamko kraja. Še dva zanimiva programa. V čebelarskem centru je začela delovati Hranilnica semen: sistem za zbiranje in brezplačno distribucijo (kemično neobde-

FOTO: JOŠT GANTAR

Festival čokolade

lanih) semen avtohtonih vrst. V okviru šole deluje biodinamični vrt, prvi šolski vrt te vrste pri nas. Namen: aktivno spodbujati otroke, osnovnošolce, mlade, brezposelne, vrtničarje, občane k pridelavi zdrave hrane. V okviru vrta prirejajo poletni tabor in strokovne tečaje za odrasle in mladino. Med večjimi projekti v zadnjem obdobju je bila gradnja nove knjižnice (2,8 milijona evrov). Sicer bodo v Radovljici v prihodnjih letih vlagali predvsem v športno infrastrukturo (11 milijonov evrov): kopališče, atletski park in športno dvorano v Lipnici.

V kategoriji mest (občine, ki imajo središče mesta, a nimajo statusa mestne občine) je po vrednosti sestavljenega indeksa ISSO Radovljica na drugem mestu, med vsemi 212 občinami pa na četrtem.

Radovljice ne odlikuje le izjemno močan razvojni položaj, ampak tudi velika stopnja uravnoveženosti razvoja. Občina ima izrazito nadpovprečne vrednosti sestavljenih indeksov na sedmih področjih – le pri demografiji je vrednost indeksa »samo« povprečna. Glavna točka preboja glede na lansko analizo je podjetništvo (34. mesto). Od lani je občina v »običajni« analizi ISSO napredovala za 10 mest – vsota majhnih korakov na različnih področjih. ○

Linhartov trg

FOTO: MIRKO KAMBIČ

FOTO: TOMAŽ BRADEŠKO

Žiri: v ospredju je ustvarjalnos

Čeprav to ni nikjer eksplicitno zapisano, igra v Žireh kultura zelo osrednjo vlogo. To je razvidno iz razmeroma živahnega kulturnega dogajanja, mor-da pa še iz poudarka, ki ga dajejo lokalni identiteti. Prav gradnja in utrjevanje lokalne kulturne identitete ima v Žireh zelo velik pomen. Glavni elementi tega utrjevanja so v Žireh trije. Prvi je kulturna dediščina, ki vključuje tudi industrijsko dediščino, stare obrti in utrdbe. Drugi je izpostavljanje pomembnih Žirovcev. Tretji je izdajanje krajevne kulturne revije.

Revija Žirovski občasnik je ob tem dober primer, kako znajo v kraju prisluhni pobudam posameznikov. Drugi primer so utrdbe na stari rapalski meji. Te utrdbe, »odkrite« konec devetdesetih let, so znali vključiti v kulturno in turistično ponudbo kraja, zanimanje za stare obrambne linije pa se je razširilo iz Žirov tudi v druge kraje. Javnost in stroko v Žireh včasih vključujejo v načrtovanje razvoja na inovativne načine. Tako so za predstavitve idejnih rešitev za prenovo jedra kraja priredili kar manjši dvodnevni festival.

Žiri sodi med kraje, kjer po eni strani močno poudarjajo kulturno identiteto, po drugi pa tehnološki razvoj in podjetništvo. Ta vzporednost ni naključna; gre preprosto za to, da v kraju cenijo nadarjenost in ustvarjalnost. Kot dve novosti, pomembni za razvoj podjetništva, omenimo oblikovanje co-working centra in vključitev Žirov v omrežje FabLab z odprtimi tehnološkimi laboratoriji, kjer lahko posamezniki uporabljajo najnaprednejšo tehnologijo.

Ob tem so Žiri dinamičen kraj z vrsto projektov, ki vključujejo tudi varstvo okolja (oz. energet-

sko učinkovitost) in so posebej bogati na področju športa. V osmih letih so za projekte v Žireh pridobili 12 milijonov evrov iz različnih virov. Projekti so vključevali energetske sanacije, energetske učinkovito prenovo javne razsvetljave in sortirnico odpadkov. V Žireh precej vlagajo v šport – v zadnjem obdobju so uredili stadion in nordijski center, ob tem pa še igrišča in trim stezo. Ob tem pripravljajo gradnjo nove telovadnice, zasnovane kot večnamenski prostor: 8,5 milijonov evrov vredna naložba je »največji projekt v zgodovini občine«. Zaključili naj bi jo leta 2020. Ob tem je v načrtu med vidnejšimi projekti še prenova mestnega jedra, gradnja medgeneracijskega centra in ureditev industrijske cone.

Žiri imajo zelo močan razvojni položaj – po vrednosti sestavljenega indeksa ISSO so na 24. mestu med 212 občinami. V kategoriji mest (občine, ki imajo središče mestu, a nimajo statusa mestne občine) so Žiri na 11. mestu. ○

Janez Žakelj

» Asfalt ima vsaka vas, Žirovski občasnik samo Žiri.«

Muzej Žiri

FOTO: KATJA JEMEC

Osrednja in jugovzhodna Slovenija:

Gregor Macedoni

Razvojno najprodornejša občina v regiji: NOVO MESTO

Mesto nadarjenih in uspešnih

Inovativen pristop pri promociji kraja so tematska leta, ki se obenem navezujejo na razvojne cilje mestne občine.

Zaključek Štukljevega leta

Novo mesto je kot center slovenskega izvoznega gospodarstva razvojno ena najmočnejših občin pri nas. To je jasno razvidno iz merljivih kazalnikov. A še nedolgo je kraj – če odmislimo industrijo – deloval zaspano, brez pravega razvojnega poleta. Po letu 2014 se je veliko spremenilo. Mesto doživlja pravi preporod in postaja tudi eno najbolj sodobno upravljanih občin pri nas. To upravljanje daje na eni strani velik poudarek na elemente kot je na eni strani trajnostni in socialno občutljiv razvoj, na drugi pa uporaba tehnologij ti. pametnega mesta.

Novo mesto je tudi glede na kazalnike, povezane s kulturo, uvrščeno zelo visoko. A predvsem je pomembno, kako kulturo v mestu razumejo. Uspešne posameznike so v Novem mestu prepoznali kot pomemben del krajevne kulturne identitete in ob tem močno ozavestili vlogo nadpovprečnosti oz. odličnosti. Na ta način so kulturo povezali z ustvarjalnostjo in jo - brez velikih besed - dejansko umestili kot središčni moment krajevnega razvoja. Takšna razvojna

paradigma je pri nas dokaj redka – meritokratski poudarek tega vzorca pa mestna politika uravnotežuje s številnimi socialno obarvanimi ukrepi.

Mesto subvencionira prehrano za revne in starejše, nudi enkratno denarno pomoč ljudem v stiski in sofinancira vrsto humanitarnih organizacij. Pomembna je tudi skrb za mlade. Strategijo mladih so sprejeli že leta 2015 in jo izvajajo tudi v praksi. Tako je začel nastajati v strategiji načrtovani mladinski center Oton. Novo mesto je v vrsti občin, ki nudijo pomoč ob rojstvu otroka (220 evrov). Bistveno bolj redki so ukrepi, kot je subvencioniranje gradnje ali obnove stanovanj za mlade (1.000 do 1.500 evrov) in znižano plačilo vrtca za starše, ki so najeli stanovanjsko posojilo. Starejši občani imajo na voljo brezplačen prevoz po mestu z električnim avtomobilom.

V Novem mestu močno razvijajo prostovoljstvo: Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto je povezano je z »več kot 400 občinami, 150 univerzami, 400 nevladnimi or-

MONM

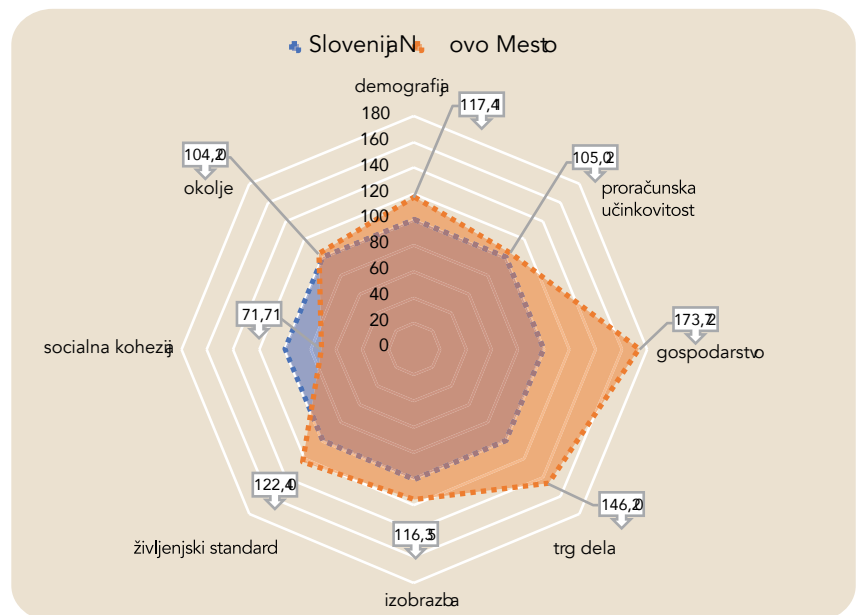
Dan zemlje

ganizacijami, 100 podjetji, 50 razvojnimi centri, gospodarskimi zbornicami in grozdi po vsej Evropi in tudi po svetu.« Še en aspekt, ki kaže, kako je občinska strategija zares (in ne le deklarativno) osredotočena na »mehki dejavnik« - torej na občane in ne le infrastrukturo, je skrb za izobraževanje. Zagotoviti širok spekter vrhunskih strokovnjakov je med pomembnimi cilji razvoja mesta. V mestu deluje nekaj fakultet in višjih oz. visokih šol. Štiri so se pred kratkim povezale v Univerzo Novo mesto. Tudi sicer je mestna občina močno vpeta v mednarodne projekte, ki gradijo mehke vsebine: socialno kohezijo, evro-državljanstvo, integracijo beguncev, skrb za mlade, sodelovanje med mesti ipd.

Novo mesto je v sodelovanju s Telekomom Slovenije in SAP Slovenija začelo graditi sistem pametnega mesta z rešitvami, ki temeljijo na internetu stvari. »Občanom bodo že kmalu na voljo interaktivna parkirna mesta, najnaprednejša senzorika kakovosti zraka, zajem in merjenje porabe vode in energentov, razvoj pametne ulične razsvetljave in merjenje zadovoljstva občanov.«

Do zdaj je mesto uvedlo pametno kartico (po zgledu ljubljanske Urbane), ki omogoča plačevanje parkiranja, javnega potniškega prometa, različne vstopnine, knjižnične storitve in izposajo koles. Novo mesto ima (kot že veliko krajev po Sloveniji) sistem za izposajo koles. Posebnost: navadnim kolesom so dodali 45 električnih.

Inovativen pristop pri promociji občine so tematska leta. Prakso so začeli med leti 2015 in 2016, ko je mesto praznovalo 650 let. Očitno se je prijem obnesel: sledili sta Jantarno leto (2017) in Štukljevo leto (2018). Jantarno leto je »postavilo Novo mesto na svetovni arheološki zemljevid«.

Štukljevo leto naj bi bilo namenjeno bolj promociji na nacionalni in lokalni ravni, navezujejo ga pa tudi na Evropsko leto kulturne dediščine.

Očitno je, da se tematska leta navezujejo na razvojne cilje občine. Med te denimo sodita tudi šport in skrb za zdravo življenje: mestna občina je po letih propadanja obnovila velodrom v Češči vasi in ga nadgradila z novimi vsebinami. Projekt, zaključen leta 2018, je vreden približno 3,5 milijona evrov. Še bolj ambiciozno je zasnovana mestna večnamenska športna dvorana Portoval: za leto 2020 načrtovan projekt naj bi stal okrog 23 milijonov evrov.

Novo mesto ima zelo močan razvojni položaj – po vrednosti sestavljenega indeksa ISSO je na 16. mestu med 212 občinami. V kategoriji mestnih občin ima boljše vrednosti kazalnikov samo prestolnica. ○

FOTO: A. JAMŠEK

Andrej Kavšek

Črnomelj: iskanje novih priložnosti v Beli Krajini

Zakaj Črnomelj? Predvsem zaradi povezovalnosti in spretnosti pri vključevanju krajanov v razvoj. Dober primer iz zadnjega časa je prenova celovitega razvoja naselij v krajevni skupnosti Petrova vas: v prenovo so vključili učence osnovne šole iz teh naselij, učenci prek projekta spoznavali kulturno dediščino kraja, ozavestili gradnike krajevne identitete, ob tem pa podjetno razmišljali o razvoju. Dobra praksa, vredna posnemanja.

Črnomelj v projektih tesno sodeluje s sosednjimi kraji v regiji, močno pa je vpet tudi v čezmejne projekte s Hrvaško. Vrsta teh projektov meri na ohranjanje naravne dediščine. Omenimo še, da se občina proaktivno odziva na problematiko beguncev.

Črnomelj je v zadnjem desetletju dokaj intenzivno razvijal infrastrukturo – še posebej velja omeniti razvoj vodovodnega omrežja. Za razvoj so pomembne naložbe tudi v industrijsko cono in oblikovanje Podjetniškega inkubatorja Bele Krajine. Tudi v prihodnje najpomembnejši projekti merijo na razvoj infrastrukture, na ceste, vrtce in šole, javno razsvetlavo in razvoj optičnega širokopasovnega omrežja. Zelo močan razvojni center RIC Bela Krajina deluje vzorno in s projekti že uspeva vplivati na beg možganov.

Kultura je v kraju pomemben razvojni moment. V mestu potekajo številni dogodki, od tradicionalnega Jurjevanja do dogajanja na »ulici kulture«. Črnomelj sodi med kraje, ki za varstvo kulturne dediščine namenjajo relativno največ denarja. Prenove mestnega jedra so se v Črnomlju lotili temeljito in celovito, pri tem pa v iskanje rešitev vključili stroko in širšo javnost. Leta 2013 so organizirali urbanistično in arhitekturno delavnico. Leto za tem so pripravili Načrt upravljanja mestnega jedra Črnomelj (2014 – 2018), celovit dokument, ki zajema na eni strani prenovo in varstvo kulturne ter naravne dediščine mesta, na drugi aktivnosti, s katerimi bi to dediščino na trajnostni, a podjeten način »vpeli v sodobno življenje« in jo uporabili za boljšo prepoznavnost kraja.

Črnomelj ne sodi med občine z močnejšim razvojnim položajem. Vrednost sestavljenega indeksa ISSO je šibka in uvršča občino na 183. mesto med vsemi 212 občinami, oziroma na 58. mesto med 60 občinami, ki imajo sedež v mestnem naselju. V občini so znali razviti vrsto dobrih praks. A zdi se, da kraj potrebuje nov razvojni sunek, s katerim bi zares prebudili že odkrite, vendar še speče potenciale. Uvrstitev Črnomlja v finale izbora je zato mišljena tudi kot podbuda.

Trebnje: mesto odličnosti

Alojzij Kastelic

»Eno najmlajših slovenskih mest zaznamuje hiter razvoj in rast gospodarstva, šolstva in kulture.« Te besede so zapisane v slavnostnem govoru, ki ga je imel eden od uveljavljenih krajanov ob občinskem prazniku. Izbira teh treh področij ni naključna – iz posameznih izjav, predvsem pa iz aktivnosti lahko sklepamo, da razvoj kraja temelji prav na teh treh elementih, ki pa so tesno povezani s skupnim imenovalcem: prizadevanjem za odličnost. To so postavili v Trebnjem kot osrednjo vrednoto na bolj ekspliciten način kot v kateremkoli drugem slovenskem kraju – tudi bolj kot v sosednjem Novem mestu.

TIC TREBNJE

Vrednota odličnosti je tesno prepletena z ustvarjalnostjo (in s tem z nadarjenostjo posameznika, to ustvarjalnost pa postavlja kot glavno gonilo razvoja kraja na vseh področjih). Na ta način je tudi kultura postavljena prav v središče razvojnega dogajanja. Nikakor ne gre le za deklarativno usmeritev. Dejavnost občine in posameznih akterjev razvoja je močno prežeta s tem »duhom odličnosti«, kar se kaže tudi skozi vrsto projektov. Omenimo le Forum odličnosti in rokodelstva. V številnih krajih prirejajo dneve podjetništva: v Trebnjem so to obliko spodbujanja podjetništva nadgradili z drobno potezo – v ospredje so postavili odličnost in s tem ustvarjalnost. Na ta način so dosegli, da dogodek ni omejen le na industrijo ali obrt, ampak presega meje tradicionalno pojmovanih sfer dejavnosti.

Poudarjanje vrednote odličnosti je verodostojno le, če razvoj občine poteka brezhibno na

različnih ravneh. Če sklepamo po bogastvu projektov na različnih ravneh, za Trebnje to velja. Omenimo le nekaj primerov: skrb za vodo, za razvoj podeželja in ranljive skupine.

Trebnje so pravi inkubator dobrih praks, ob tem pa delujejo izrazito povezovalno. V kraju so razvili eno najmočnejših lokalnih kolektivnih blagovnih znamk pri nas: Dobrote Dolenjske. Znamka se je razširila tudi na druge kraje v regiji. Občina se v projekte vključuje skupaj z Grosupljem in Ivančno Gorico prek Medobčinskega razvojnega centra (tega smo omenili kot primer dobre prakse že pri kandidaturi obeh partnerskih občin).

Trebnje so kraj z zelo močnim razvojnim položajem – so med 10. občinami z najvišjo vrednostjo sestavljenega indeksa ISSO. V kategoriji mest (občine s središčem v mestu, a brez statusa mestne občine) so celo na tretjem mestu.

Trebnje imajo nadpovprečne vrednosti sestavljenih indeksov na sedmih področjih – na štirih področjih je izstopanje posebej izrazito. To so demografija, gospodarstvo, trg dela in izobrazba. Glede na lanski indeks preboja, je Trebnje uvrščeno na visoko 25. mesto. Glavne točke preboja so gospodarstvo (40. mesto), trg dela (43. mesto) in tudi okolje (62. mesto). Poleg tega so Trebnje v zadnjem obdobju napredovale glede na standardni sestavljeni indeks ISSO za 35 mest.

Galerija likovnih samorastvnikov

TIC TREBNJE

Na Forumu odličnosti in rokodelstva so v ospredje postavili odličnost in s tem ustvarjalnost. Na ta način so dosegli, da dogodek ni omejen le na industrijo ali obrt, ampak presega meje tradicionalno pojmovanih sfer dejavnosti.

Od Koroške do Posavja:

OBCINA ŠMARJE PRI JELŠAH

Matija Čakš

Razvojno najprodornejša občina v regiji: ŠMARJE PRI JELŠAH

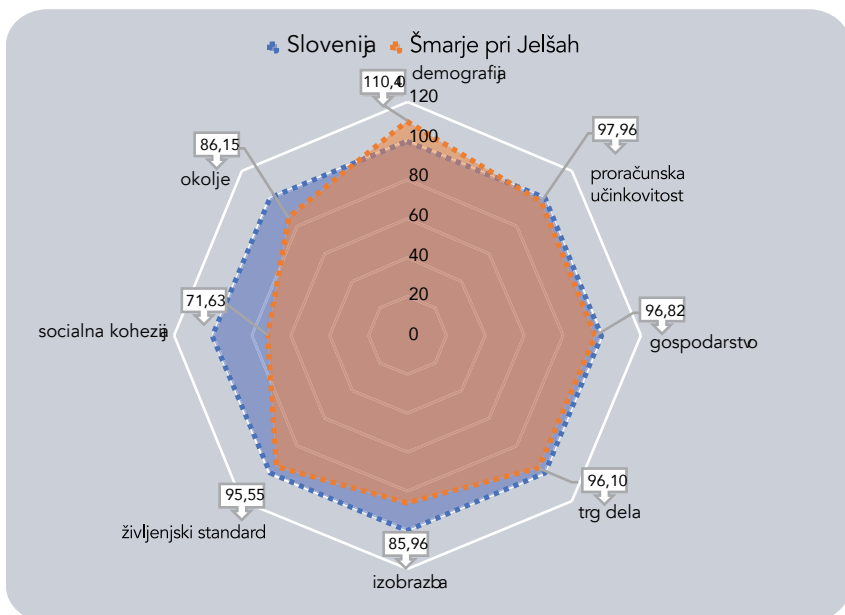
Kraj »baročnih presežkov«

Le malo občin je kulturo tako integriralo v svoje razvojne načrte kot so to storili v Šmarju. Kultura je v občini postavljena na osrednje mesto. To se ne kaže le v zapisanih strategijah, ampak v kulturnem dogajanju, ki je za razmeroma odročeni podeželski kraj neverjetno živahno. Le izjemoma so v slovenskih krajih znali prepoznati vrednost kulturne dediščine do te mere, da želijo pozicionirati kraj na podoben način kot v Šmarju pri Jelšah, kjer želijo biti prepoznani kot »svet baročnih presežkov«.

V kraju ne ostajajo pri besedah: kulturni dom s knjižnico nudi paleto kulturnih dogodkov, kakršne se ne bi sramovalo niti kakšno večje slovensko mesto. Odprli so muzej baroka, obnovili Rotovž izjemno zanimivega srednjeveškega trga Lemberk, po vaseh pa obnavljajo kulturne domove. Dolg seznam dogodkov in prireditev ni značilen le za Šmarje, a v tem kraju so znali najti nekaj izvirnih novosti. Med temi izstopa F.A.F.: festival amaterskega in neodvisnega filma. Zanimiv je tudi niz prireditev »Portreti kulturne dediščine«. Na teh rednih dogodkih želi knjižnica v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi in kulturnimi društvi predstaviti krajevno zgodovino, običaje in ljudi. Pomemben gradnik lokalne identitete.

Zelo poudarjena vloga kulture ne pomeni, da občina ni aktivna tudi na drugih področjih. To lahko razberemo iz pestrega seznama projektov. Občina sodi med dokaj aktivne. V zadnjem času so v občini zgradili nizkoenergijski vrtec, potekajo energetske sanacije javnih objektov, obnovili so kulturne domove in domove krajanov, opremili poslovno cono in zgradili športni park. Ob tem poteka plinifikacija naselja, občina pa sofinancira postavljanje čistilnih naprav.

Vse te dejavnosti niso brez učinkov. Pri naši lanski analizi preboja so se glede na izbrane ključne dinamične kazalnike Šmarje pri Jelšah uvrstile na dvanajsto mesto. Razvojno stanje občine Šmarje pri Jelšah je pod slovenskim povprečjem – glede na sestavljeni indeks ISSO je občina uvrščena na 154. mesto. Med podeželskimi občinami so Šmarje uvrščene na 94. mesto. ○

Črna na Koroškem: Olimpijski duh v majhnem kraju

Romana Lesjak

Črna na Koroškem je primer kraja, kjer znajo iz malega narediti veliko. Je majhna, odročna in zelo aktivna na različnih področjih. Posebej omenimo dva sklopa. Prvo je skrb za zdravje, zdravo življenje in šport. Po kazalnikih, povezanih z zdravstvenim stanjem, je občina prav na repu v Sloveniji. A očitno se v Črni tega zavedajo in tako je kraj primer dobre prakse tega, kaj lahko občina naredi za zdravje svojih krajanov. Pri tem igra pomembno vlogo šport, občina pa se v zadnjem času pozicionira prav kot »olimpijski« kraj.

Drugi sklop sta kultura in turizem. V Črni so že leta zelo spretni pri oblikovanju turistične ponudbe, ki je »drugačna« in povezana z identiteto kraja. Prireditev Gradovi kralja Matjaža (gradnja sneženih gradov in skulptur) poteka že od leta 1993. Turistično ponudbo opirajo na kulturno in naravno dediščino kraja: imajo manjši rudarski muzej, obeležja, povezana s fužinarstvom (400-letna tradicija) in so močno vpeti v dejavnosti čezmejnega Geoparka Karavanke. Posebnost kraja je tudi tradicionalno srečanje pod Najevsko lipo.

Črna na Koroškem je »prijazna« mladim, invalidom, prostovoljstvu in planetu. V zadnjih letih je prejela še nagrade za najlepši izletniški kraj, manjše mesto in najlepše vaško jedro. Omenimo še, da so v občini obnovili kulturni dom, mestno tržnico, postavili atletsko stezo in da skrbijo za Plečnikov spomenik v središču Črne. Ob smučišču so postavili gorsko-kolesarski poligon.

V zadnjem času se Črna pozicionira tudi kot kraj olimpijcev. Olimpijskim športnikom, doma iz Črne, so že namenili spominsko sobo in postavili Pot olimpijcev s sedmimi klopami v čast sedmim olimpijcem iz Črne. To je spet tesno povezano s skrbjo za zdravje: med glavnimi vzvodi na tem področju je namreč prav promoviranje zdravega načina življenja.

Razvojno stanje občine Črna na Koroškem je pod slovenskim povprečjem – glede na sestavljeni indeks ISSO je občina uvrščena na 151. mesto. Med podeželskimi občinami je Črna na 91. mestu. Pogled na posamezne kazalnike daje izjemno raznoliko in neuravnoteženo podobo: več kot tretjina kazalnikov ima ali močno podpovprečno ali izrazito nadpovprečno vrednost! ○

ČRNA NA KOROŠKEM

Plečnikov spomenik

Boris Podvršnik

Zreče: športni turizem sredi gozdov

Znamka Okusi Rogle povezuje »kakovostno kulinarično ponudbo, ki izvira iz tradicije tega območja in lokalno pridelanih živil in izdelkov«.

Zreče so kraj s precej močno industrijo, ki se zelo sistematično pripravlja na postindustrijsko prihodnost. Razvojna priložnost za občino je turizem, povezan s športom in dobrim počutjem in ki se navezuje na zdravilišče, športne zmogljivosti na Rogli in na neokrnjeno naravo Pohorja. V tem duhu je pozicioniranje Zreč zelo izrazito in jasno, posamezni projekti pa povsem sledijo tej temeljni usmeritvi. Glede na danosti Zreč je kulturna dediščina v podrejenem položaju, a to ne pomeni, da je v kraju ne znajo vključiti v razvoj, še posebej kot dodatni vzvod za hitrejši razvoj turizma. Omenimo še tesno sodelovanje občine in podjetij (zlasti družbe Unior) – med številnimi primeri tega sodelovanja je Sklad za ohranjanje narave Pohorja, kjer so v partnerstvo pritegnili tudi državo.

Glavni projekt v zadnjem obdobju je bil zagotovo gradnja Smučarsko tekaškega centra na Rogli (2008 – 2014). Projekt je bil vreden dobrih 12 milijonov evrov. Podjetje Unitur je v prenovi Hotela Rogla vložilo v zadnjem obdobju še 3,2 mili-

jona evrov. Hotel je urejen v »tradicionalnem pohorskem slogu s sodobnimi elementi«, ob prenovi pa so uporabili značilne pohorske materiale. Ob tem je družba letos vložila še 400.000 evrov v smučišče (tekoči trak v otroškem snežnem parku za smučarje, deskarje in gibalno ovirane osebe), kočo pri Uniorčku ter postajališče za avtomobile. Večji investicijski projekt, načrtovan za letos, je »razvoj jezera kot sonaravnega, proaktivnega razvojnega jedra kontinentalnega turizma« z evropskimi sredstvi (projekt Laketour). V dveh letih bodo za ta namen porabili 488.000 evrov. V kraju so razvili tudi blagovno znamko Okusi Rogle. Znamka povezuje »kakovostno kulinarično ponudbo, ki izvira iz tradicije tega območja in lokalno pridelanih živil in izdelkov«.

Zreče so kraj z nadpovprečno ugodnim razvojnim položajem: med 212 občinami so po vrednosti sestavljenega indeksa ISSO na 64. mestu, med podeželskimi občinami pa na 32.. Razvojna slika občine je – ko gre za merljive kazalnike – precej uravnotežena. ○

Terme Zreče

TERME ZREČE

Razvojno najprodornejša občina v regiji: GRAD

Revna občina dobrih ljudi

Goričko zagotovo sodi med najbolj odročne in najmanj razvite predele Slovenije. V tem razvojno precej zaspanem delu države po svojih aktivnostih izstopa občina Grad.

Občina Grad izstopa po svoji iznajdljivosti, kako z majhnimi sredstvi narediti veliko. Aktivnosti so skromne, a pokrivajo prav vsa področja od skrbi za ogrožene skupine do spodbujanja rabe trajnostne energije. Občina se zelo spretno vključuje v večje projekte, tudi čezmejne. Grad je bil nosilna občina velikega projekta gradnje sistema B pomurskega vodovoda. Je središče krajinskega parka Goričko in prav prek javnega zavoda, ki skrbi za upravljanje parka, uspešno pridobiva evropska sredstva.

OBČINA GRAD

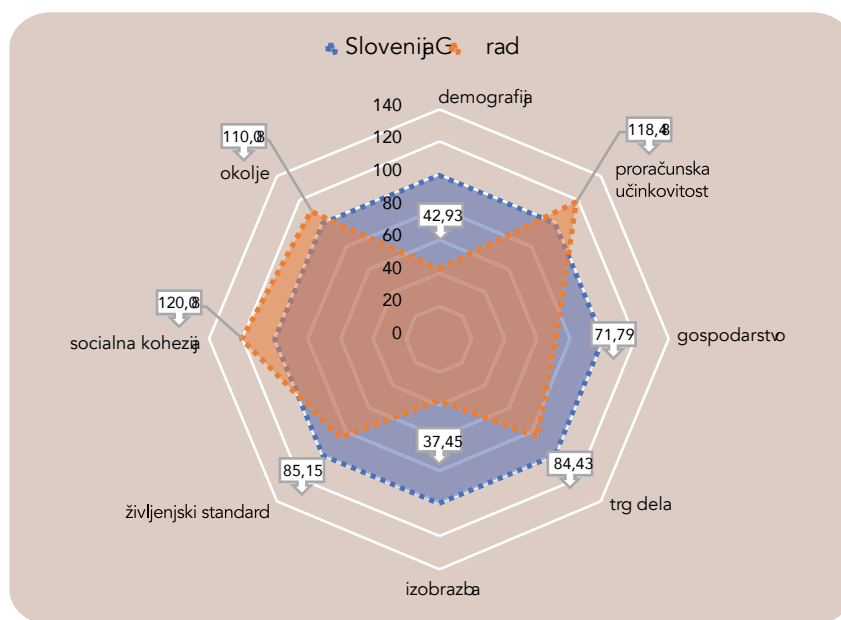
Tradicionalne prekmurske remenke (pirhi)

Občina je svoj razvoj močno oprla na osrednji kulturni spomenik, na grajsko stavbo, ki je obenem največji grad v Sloveniji. Obnovljeni grad je središče kulturnega življenja na Goričkem in pomemben motor turističnega razvoja: z 22.000 obiskovalcev leta 2017 sodi med solidno obiskane muzeje.

Za razvoj turizma v kraju skrbi Javni zavod za upravljanje kulturne dediščine Grad. Občina ima tako dva javna zavoda, ki skrbita za hitrejši razvoj kraja. Aktivnosti občine so zelo uravnotežene in – ne glede na nizek proračun – segajo na prav vsa področja od socialnega varstva do skrbi za trajnostno mobilnost. Pri tem so v občini zelo iznajdljivi, kako z zelo omejenimi sredstvi narediti čim več. Pomembno vlogo pri tem igrata prav oba javna zavoda, ki sta obenem glavni vzvod, prek katerih se občina projektno povezuje tako na regionalni ravni kot tudi čez mejo.

Cvetka Ficko

V zadnjem času je kraj postal znan predvsem po doživljajskem parku Vulkanija – park je primer, kako lahko tudi majhen kraj brez velikih sredstev z nekaj spretnosti in poguma k sebi prenese uspešen razvojni prijem iz tujine.

Grad je občina, ki sodi med najmanj razvite v Sloveniji. Nadpovprečne vrednosti kazalnikov najdemo le na področjih okolja in socialne kohezije. Grad je tako revna občina z neokrnjenim okoljem in dobrimi ljudmi: sodi med 10 občin, katerih celotno ozemlje je zaščiteno po pravilih Natura 2000. Močno izstopa tudi po stopnji sosedске povezanosti. ○

Danijel Vrbnjak

Ormož: vino, alternativna kultura

Ormož ima za podeželsko občino zelo bogato kulturno življenje, ki vključuje tudi močno mladinsko kulturo. Ormož premore celo alternativni klub, ki združuje pripadnike različnih subkultur – to je praviloma izrazito urban pojav. Ugibamo lahko, da je morda prav delovanje tega kluba prispeva k razvitosti kreativnih industrij, ki je za podeželski kraj nadpovprečna. V kulturni ponudbi kraja najdemo tudi rešitve, ki so za slovenske razmere izvirne (starinski kino kot del tehnične in kulturne dediščine).

V Ormož doslej niso znali povezati kulturne ali naravne dediščine z razvojem turizma. To se lahko spremeni z oblikovanjem nove destinacijske znamke Jeruzalem Slovenija. Znamka se med drugim lahko opira tudi na močno in mednarodno uveljavljeno vinarsko tradicijo. Blagovna znamka meri na območje treh prleških občin: Ormoža, Središča ob Dravi in Svetega Tomaža. Z njo želijo »poudariti in izpostaviti prepoznavnost različnih rokodelskih izdelkov, prleške kulinarke, prireditelj in dogodkov ter njihovih ponudnikov znotraj destinacije Jeruzalem«.

Občini bi težko očitali, da ni prizadevna. Med novejšimi naložbami omenimo večnamenski Hostel Ormož: novembra 2018 odprt obnovljeni hostel združuje mladinski hotel, prostore mladinskega centra in pokrito tržnico.

Poleg naložb v infrastrukturo (Ormož sodi med investicijsko bolj aktivne občine) lahko podčrtamo tudi projekte z »mehko« vsebino, ki merijo na multikulturnost, medgeneracijsko sodelovanje, socialno podjetništvo in podobno. Zanimiv je tudi projekt Ormoška laguna, ki je vzpostavil prvovrsten habitat za ogrožene vrste ptic.

Razvojni položaj občine Ormož je med manj ugodnimi. Med 60 občinami, ki imajo sedež v mestnem naselju (brez mestnih občin), je Ormož na 50. mestu. Prednosti kraja sta zlasti izmerjena visoka kakovost življenja, ki jo Ormož omogoča, in socialna kohezija. Tudi okoljski kazalniki uvrščajo Ormož za malenkost čez povprečje. Šibka točka občine je slabo razvito podjetništvo: dobro zastavljena znamka je zato priložnost, da se kraj počasi prebudi tudi na tem področju. Uvrstitev Ormoža v finale naj zato deluje tudi kot spodbuda. ○

S projektom Ormoška laguna vzpostavljajo izvrsten habitat za ogrožene vrste ptic.

Ormoško poletje

TKS ORMOŽ

Ptuj: razvojna poskočnost starega mesta

Nuška Gajšek

Ptuj združuje dva momenta: (izjemno) razvojno dinamiko in zelo velik poudarek, ki ga ima v »najstarejšem slovenskem mestu« kultura, oziroma kulturna dediščina. Ptuj ima bogato materialno kulturno dediščino, za slovenske kraje precej razvito infrastrukturo na področju kulture in vrsto odmevnih prireditev (začenši s kurentovanjem). Ob tem na Ptujju poudarjajo tudi vlogo mesta kot vinarskega središča.

Na Ptujju razumejo kulturno dediščino v prvi vrsti kot vzvod za razvoj turizma. Ne glede na kritike (te so bile glasne predvsem v času volitev), je dejstvo, da se na Ptujju zavedajo vloge mesta kot pomembnega kulturnega središča – ni veliko krajev pri nas, kjer bi za kulturo namenjali tolikšen delež sredstev. Nekaterne prenove (Dominikanski samostan) so nagradili na svetovni ravni, objekt pa je dokaj uspešno revitaliziran in je odprl mestu možnosti za razvoj kongresnega turizma. Po drugi strani se prenove in zlasti revitalizacije mestnega središča lotevajo počasi. Kot omenjeno, pa se je mesto v zadnjem času zelo dinamično razvijalo na različnih področjih, kar lahko razberemo tako iz rednih analiz ISSO kot iz lanske posebne analize preboja. K tej dinamiki prispevajo tudi dobre prakse, ki so jih v mestu razvili na različnih področjih. V zadnjem času izstopajo rešitve na področju trajnostne mobilnosti, kot izvirno prakso pa omenimo Kreativnico – inkubator za mlada podjetja, ki so ga postavila kar uspešna ptujška start-up podjetja sama.

Na Ptujju so v zadnjih letih sprožili »nov investicijski cikel za prenovo in modernizacijo Ptujja«: v ta namen naj bi dobili iz evropskih virov 30 milijonov evrov. Poleti 2018 se je začela prenova stare mestne tržnice (5,3 milijona evrov – 80 odstotkov iz EU virov) – projekt vključuje tudi prenovo sosednjih ulic, prostor pa je zasnovan večnamensko in bo poleg običajne tržnice omogočal tudi izvedbo prireditev. Lani so v mestu zaključili tudi prenovo degradirane površine starega pokopališča – s pomočjo evropskih sredstev (733.000 evrov) je mesto tako dobilo nov park (Park spominov).

Spodbujanje podjetništva je v strategiji postavljeno na prvo mesto med prednostnimi nalogami. Na občini zagotavljajo, da ima »danes vsak podjetnik, ki ga zanimajo zemljišča in industrijski objekti, na občini na voljo točno določeno osebo, da

najde storitve in informacije na enem mestu«. Za spodbujanje investicij in delovnih mest so znižali komunalni prispevek za fizične osebe za 30%, za industrijsko in poslovno gradnjo pa za polovico.

FOTO: MARKO PIGAC

Ples kurentov

Vse to prinaša merljive rezultate: po lanskem indeksu preboja je Ptuj uvrščen na visoko 18. mesto. Če pogledamo običajni indeks ISSO, je Ptuj v zadnjem obdobju napredoval kar za 81 mest! Pretres kazalnikov v zadnjem obdobju pokaže napredek zlasti na trgu dela in pri okolju. A omeniti moramo, da so se prenove in zlasti revitalizacije mestnega središča doslej lotevali počasi – in ne brez spornih potez. Če znajo na Ptujju zares izkoristiti izjemne potencialne, ki izhajajo iz bogate materialne in nematerialne kulturne dediščine, bo pokazal šele prihodnji razvoj. ○

FOTO: MANKICA KRANJEC

NAJBOLJŠE PRAKSE 2019

Kaj se lahko naučimo od letošnjih finalistk za nagrado Zlati kamen? Kako dobiti denar za razvoj. Kako z močno blagovno znamko potrojiti število turistov. Kako povezati krajanje in vključiti v razvoj kraja ž šolarje. Kako iz (skoraj) nič narediti turistično znamenitost. Kako v razvojne projekte vključiti zasebne partnerje in državo. Kako skrbeti za boljše zdravje občanov. Kako iz degradiranega območja narediti atrakcijo. Kako izkoristiti drugačnost in oblikovati izvirno kulturno ponudbo. In zlasti: kako pospešiti razvoj kraja s spremembo miselnosti, s tem, da v ospredje postavimo talent, odličnost in ustvarjalnost. Predstavljamo izbrane dobre prakse, ki smo jih odkrili pri dvanajstih občinah v letošnjem finalu.

ČRNA NA KOROŠKEM: SKRB ZA ZDRAVO ŽIVLJENJE

Le malo občin daje toliko pozornosti elementom zdravega življenja kot v Črni na Koroškem, kar zagotovo ni naključje glede na slabo zdravstveno stanje prebivalcev (velik delež bolniških odsotnosti in visoka stopnja umrljivosti pri mlajših od 65 let). Oblikovali so lokalno skupino za zdravje, vključuje in povezuje lokalne nevladne organizacije, zdravstveni dom, šolo, vrtec, lokalno skupnost, Center za usposabljanje, delo in varstvo ter Nacionalni inštitut za javno zdravje. Akcijski načrt, strategija in katalog aktivnosti temeljijo na merljivih in standardiziranih kazalnikih (sistem Zdravje v občini). Z vrsto aktivnosti obveščajo in osveščajo krajanje. Številne aktivnosti so preventivne narave in povezane z zdravim načinom življenja. Omenimo ustaljena tedenska aktivnost na stadionu »Zdrava Črna teče«, kjer tečejo otroci in njihove družine. Pri tem ni pomembna le fizična aktivnost, ampak tudi povezo vanje, druženje in s tem psihično počutje.

V Črni sodelujejo tudi v regijskih projektih za ranljive ciljne skupine – prav na tem področju pa so v kraju že dlje časa precej aktivni. Posebej omenimo je prav v Črni nastala prva bivalna skupnost za integrirano življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ustanovili so jo že pred tridesetimi leti in nudi bivanje več kot 220 osebam (2017).

Gradovi Kralja Matjaža

OBČINA ČRNA NA KOROŠKEM

ČRNOMELJ: VKLJUČEVANJE PREBIVALCEV V RAZVOJNE AKTIVNOSTI

Črnomelj deluje izrazito povezovalno: enakomeren razvoj vseh krajev v občini je vrednota, občina prek projektov intenzivno sodeluje s sosedi v regiji in čez mejo, v občini pa znajo pritegniti ljudi v razvojne aktivnosti tudi z izvirnimi prijemi.

Dober primer je projekt celovitega razvoja naselij v KS Petrova vas. V projekt so na eni strani vključili učence višjih razredov OŠ, ki prihajajo iz vasi te krajevne skupnosti, na drugi strani pa mentorico, strokovne službe in študente različnih fakultet. Naloga, ki so jo imeli otroci, je bila pripraviti konkreten predlog, ki bi povezal vasi in privabil obiskovalce. To je zelo dober primer osveščanja o kulturni dediščini in identiteti z izrazito pragmatičnim, v razvoj usmerjenim predznakom. Učenci so identificirali lokalne posebnosti kot razvojne priložnosti in jih povezali s potjo (Od Mitre do zmaja, peš, na konju ali s kolesom – pot povezuje Mitrino svetišče in cerkev Svetega Jurija, vodi pa tudi mimo habitata endemičnega črnega močerila).

FOTO: TOMISLAV URH

Folklorni festival Jurjevanje

GRAD: PARK GORIČKO

Park Goričko vključuje ozemlje 11 občin, ob naravnih pa tudi vrsto kulturnih znamenitosti. Območje sodi med vrstno najbogatejša v Sloveniji in celo Evropi, a številne živalske in rastlinske vrste so vse bolj ogrožene. Z 1,8 milijona evrov vrednim projektom oživljanja goričke krajine naj bi izboljšali pogoje za 10 ogroženih živalskih vrst in ohranili tri tipe ogroženih travnikov.

Park kot organizacijska struktura je obenem pomemben razvojni vzvod, prek katerega se kraji na območju vključujejo v evropske projekte. Prav javni zavod Krajinski park Goričko namreč prek svojih projektov zagotavlja evropska sredstva za kontinuirano obnavljanje gradu – načrtovani sta obnova grajske kapele in pristave.

Na začetku desetletja je občina na ta način dobila dobrih 400.000 evrov (predvsem za obnovo gradu) prek projekta Tourkult: skupaj s kraji na Gradiščanskem so poskušali zgraditi čezmejno skupno blagovno znamko, ki naj bi pospešila razvoj turizma prav s sodelovanjem na področju kulture.

FOTO: ROBERT MULEJ

Vulkanija

GRAD: VULKANIJA

Vulkanija je primer, kako narediti turistično znamenitost iz (skoraj) nič. Doživljajski park združuje izobraževalne vsebine, sodobno interaktivno tehnologijo za prikaz in zabavne momente (maskota Oli) in za slovenske razmere vsekakor dovolj izviren (četudi gre za skromnejšo različico avstrijskega Vulkanlanda). Vulkanija ob tem vključuje tudi bolj »resne« vsebine: obnovljeno Lednarjevo usnjarno z geološkim muzejem. Obenem je Vulkanija izhodišče za organizirane izlete v okolico (vlakec) in tako povezuje kulturne in naravne znamenitosti Grada v enotno ponudbo. Vulkanijo upravlja Zavod za upravljanje kulturne dediščine Grad, ki je obenem glavni vzvod za razvoj turizma v kraju. Leta 2017 je Vulkanijo obiskalo več kot 32.000 ljudi, kar je 21 odstotkov več kot leta 2016.

NOVO MESTO: USPEŠNI OBČANI KOT GRADNIK IDENTITETE

Iz Novega mesta je prišlo precej zelo uspešnih posameznikov na različnih področjih. Te nadarjene posameznike iz polpretekle zgodovine v mestu prepoznavajo kot pomemben del identitete kraja. To je v Sloveniji prej izjema kot pravilo. Ob tem predstavniki mestne politike tudi v neformalnih izjavah omenjajo »zdravo tekmovalnost« kot temelj za izboljševanje lokalnega okolja v različnih pogledih. Eksplicitno poudarjanje pozitivne selekcije in nadpovprečnega v Sloveniji ni prav pogosto. V Novem mestu od leta 2016 dajejo štipendije posebej nadarjenim mladim – torej tistim, ki »celovito izstopajo od poprečja«. Bržkone ni naključje, da avtor gibanja Rastoča knjiga Janez Gabrijelčič domuje v Novem mestu. Gibanje je »primer družbene odgovornosti« in sistematično razvija odličnost kot vrednoto, na kateri temelji pozitivna lokalna, oziroma nacionalna identiteta.

Poudarjanje odličnosti ne pomeni, da je skrb za ranljive odrinjena v stran. Nasprotno. Mesto subvencionira prehrano za revne in starejše, nudi enkratno denarno pomoč ljudem v stiski in sofinancira vrsto humanitarnih organizacij.

Dolenjski muzej - razstava Štukljevo leto

MONM

ORMOŽ: IZVIRNI ELEMENTI KULTURNE PONUDBE

Medtem ko v drugih krajih modernizirajo in digitalizirajo kino dvorane, so se v Ormožu odločili za pot v drugo smer. V Grajskem kinu uporabljajo projektorje iz leta 1954 (od teh eden deluje celo na oglje!), v dvorano pa so postavili stare stole. Tako so oblikovali historični kino kot stalno muzejsko postavitev Muzeja Ormož s področja tehnične dediščine. Kino ima predstave enkrat mesečno, pri tem pa seveda izberejo primerne (torej dovolj stare) filme.

Kulturno alternativni klub Ormož združuje pripadnike različnih subkultur. Od zgodnjih devetdesetih let imajo prostore v kleti ormoškega gradu (klub Unterhund). Klub »ni samo koncertni prostor, temveč deluje kot puzzle, iz predavalnice se prelevi v kino, nato v koncertno prizorišče, drugič postane dnevna soba, tretjič gledališki oder, modna pista, razstaveni prostor. Je zaščitnik različnih urbanih (sub)kulturnih praks, odrinjene glasbe, podpornica političnega aktivizma in neformalne izobrazbe, ki deluje po dobrem starem neprofitnem načelu "naredi sam".«

TKS ORMOŽ

Jeruzalemske gorice

Klubi te vrste imajo pri nas praviloma domovanje v precej večjih krajih (so praviloma del urbane kulture) – na podeželju jih skorajda ni. Delovanje kluba poganja energija neformalne skupine navdušencev, brez razumevanja občinske uprave pa bi delovanje bržkone zamrlo.

PIVKA: PARK VOJAŠKE ZGODOVINE

Park vojaške zgodovine (PVZ) v Pivki velja za vzorčni primer uspešne revitalizacije degradiranega okolja. Muzej je daleč od značilnega podeželskega muzeja ali od »skladišča stare šare, opremljene z lističi«. Je sodobno zasnovan muzejsko-doživljajski turistični kompleks. Muzej prireja odmevne dogodke (Festival vojaške zgodovine) in mednarodne strokovne konference. Na dvorišču je plato za ponazoritev vožnje s starodobniki – v muzeju skrbijo za »delujoč vozni park«. K muzeju sodi tudi 15 kilometrov dolga urejena pot, ki povezuje prenovljeno kavarno iz prve svetovne vojne in utrdbe italijanskega Alpskega zidu v bližini nekdanje rapalske meje. Kavarna v sklopu muzeja je za slovenske razmere redka izjema (praviloma zaman iščemo osvežitev) – v PVZ deluje kar »Kantina« z vojaško kuhinjo (in neizogibnim pasuljem). Bolj pogoste so trgovine s spominki, a tudi pivška je izvirna in tematska: »vojaška trgovina« ponuja poleg spominkov odsluženo vojaško opremo, ti »militarijo« (zbiroteljsko staro vojaško opremo), modele in makete. V sklopu parka je parkirišče za avtomobile in celo polnilnica za električna vozila. Delovanje parka spremlja tudi Društvo ljubiteljev PVZ. Ne preseneča, da število obiskovalcev hitro raste. Leta 2013 jih je bilo 26.751. V prvih devetih mesecih lanskega leta je letno število obiskoval-

FOTO: SIMON AVSEC

Park vojaške zgodovine

cev že presega 40.000. Če postavimo te številke v kontekst: v rekordnem septembru 2018 je park obiskalo več kot 10.000 ljudi. Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani ima le nekaj več obiskovalcev v celem letu (dobrih 11.000). Narodna galerija v Ljubljani je imela leta 2016 v celem letu nekaj več kot 8.600 obiskovalcev. Omenimo še, da prihaja skoraj polovica obiskovalcev PVZ iz tujine. Na ta način PVZ v Pivki postaja pomemben tudi kot člen lokalnega in regionalnega gospodarstva.

FOTO: ALBIN BEZJAK

Ptuj in Ptujski grad

PTUJ: TRAJNOSTNA MOBILNOST

Ptuj sodi med mesta, ki temu področju namenljajo posebno pozornost. Po starem jedru obiskovalce prevažata električni avtobus (Zapeljivec). V mestu so uvedli Park+Ride sistem, prevoz z mestnim avtobusom pa je brezplačen. Kot vse večje število krajev ima tudi Ptuj sistem za izposojlo koles. V mestu precej investirajo v kolesarske steze. V zadnjih dveh letih so v gradnjo stez vložili 221.000 evrov, do vključno leta 2021 pa bodo v mestne steze in regionalne kolesarske poti vložili še 5 milijonov evrov.

RADOVLJICA: DESTINACIJSKA ZNAMKA RADOVČA PRISTNO SLADKA

Kot ključna prвина znamke je postavljena sicer kulinarika v navezavi s čebelarstvom – a z atributom »sladko« označujejo tudi druge elemente ponudbe (kot na primer doživetja). Znamko podpira sodobno zasnovan spletni portal, ki vključuje kulinarčni blog ter celovito in atraktivno predstavlja ponudbo Radovljice. V kulinarčni ponudbi sta najbolj poudarjena čokolada in med.

To pozicijo utrjujejo z dogodki, kot je Festival čokolade, »največji čokoladni dogodek v Sloveniji«. Dogodek se je postopno razvil v večdnevne, uspeh pa je spodbudil nastanek serije festivalov s podobno formulo (Festival keramike, Festival medu). Ob tem v občini sistematično spodbujajo razvoj novih čokoladnih in medenih izdelkov. Ponudba je predstavljena na spletni strani, na voljo pa je tudi v Hiši čokolade. Radovljica je ob tem »slovenska prestolnica čebelarstva« s čebelarstvom muzejem (ta je najbolj obiskan med muzeji v občini) in drugimi aktivnostmi, povezanimi z razvojem čebelarstva.

Destinacijska znamka je med boljše zasnovane pri nas, ob tem pa očitno deluje. Po eni strani kraj pobira priznanja (Evropska destinacija odličnosti EDEN, certifikat odličnosti Trip Advisor, Prvo mesto v Dnevnikovi turistični izvidnici, ki upošteva mnenja tujih gostov). Po drugi strani je težko spregledati rast števila obiskovalcev. Leta 2009 jih je bilo 36.000, od tega 26.000 iz tujine. Prenočitev je bilo 104.000. V prvih devetih mesecih leta 2018 je število obiskovalcev že preseglo 112.000, število prenočitev pa 254.000. 90 odstotkov gostov prihaja iz tujine.

Festival čokolade

FOTO: MIRKO KAMBIČ

ŠMARJE PRI JELŠAH: MUZEJ BAROKA

Leta 2016 so v Šmarjah pri Jelšah odprli enega najmlajših muzejev pri nas, Muzej baroka. Šmarje imajo vrsto stavbenih baročnih spomenikov – osrednja privlačnost muzeja pa so baročni kipi s šmarske Kalvarije. Muzej naj bi bil s svojo ponudbo »edinstven v slovenskem kulturnem prostoru«. Muzej je še ena od točk v kraju, kjer organizirajo vrsto dogodkov in prireditev, delavnice za otroke in podobno. Ob ustanovitvi muzeja so v občini v enem od odlokov zapisali, da je cilj muzeja »pozicionirati občino kot svet baročnih presežkov z bogato kulturno dediščino, doseči dvig števila obiskovalcev in s tem prepoznavnost samega kraja in občine«.

OBČINA ŠMARJE PRI JELŠAH

Muzej baroka

TREBNJE: ODLIČNOST KOT VREDNOTA

V Trebnjem so razvili (ali močno posvojili) vrsto prijemov, prek katerih proaktivno izpostavljajo in razvijajo princip odličnosti. Jeseni 2018 so priredili že 27. Forum odličnosti in mojstrstva, ki združuje razstavo lokalnih odličnih izdelkov in del, konferenco z govorniki z različnih področij in podelitev priznanj. Kar ločuje dogodek od podobnih lokalnih podjetniških dnevov po drugih krajih, je prav poudarjanje načela odličnosti. Prav to načelo omogoča, da dogodek ni omejen le na industrijo ali obrt, ampak meri na ustvarjalnost na vseh področjih. Tako je letos eno od dveh priznanj prejel direktor gledališča Anton Podbevšek Teatra. To prebijanje mej med posameznimi sferami človeške dejavnosti je izrazito postmoderno.

V Trebnjem so močno posvojili projekt Rastoča knjiga (ki sicer izhaja iz sosednjega Novega mesta) – gibanje s promocijo lokalne ustvarjalnosti krepí krajevno identiteto in vlogo odličnosti kot vrednote. Podobno kot v Novem mestu tudi v Trebnjem opirajo krajevno identiteto na znane krajane, začeniši z misijonarjem in raziskovalcem Friderikom Barago (Baragov dan je spominski dan občine Trebnje). Že v vstopu v osnovno šolo spodbujajo prvošolčke s knjigo (ki jo prejmejo kot darilo), da »iščejo svoje talente«. Projekt Sejanje optimizma je podprt z evropskimi sredstvi in omogoča mladim med 15. in 29. letom, da preživijo popoldne z izbrano uspešno osebo iz različnih sfer življenja (posel, umetnost, politika, šport, znanost, estrada...).

Iz Trebanjskega koša

TIC TREBNJE

Rogla poleti

ZREČE: SKLAD ZA OHRANJANJE NARAVE POHORJA

Sklad je pobuda, ki je zanimiva zato, ker povezuje državo (Zavod RS za varstvo narave), občino in zasebno podjetje (Unior d.d.). Cilji sklada, ustanovljenega pred desetimi leti, so: »sodelovanje pri ohranjanju narave, naravovarstvenem osveščanju in trajnostnem odnosu do narave na širšem območju Pohorja ter zavzemanje za trajnostni in sonaravni razvoj Pohorja«. Pomembna aktivnost sklada je izobraževanje in osveščanje mladih, med dosežke sodijo pa »postavitev informacijskih in označevalnih tabel, ureditev informativne sobe v Hotelu Planja na Rogli, organizacija Poletnega raziskovalnega tabora na Rogli, fotonatečaj »Narava Pohorja skozi letne čase« ter izdelava koledarjev in razglednic z nagrajenimi fotografijami«.

Dosežki nam morda ne vzamejo sape – a že to, da so se ključni akterji povezali v sistematični skrbi za ohranjanje narave, je pomembno. Sklad sam zato lahko jemljemo bolj kot gesto, ki izraža siceršnje dobro sodelovanje med deležniki – in prav to sodelovanje je bržkone odločilno za uspešen razvoj destinacije Rogla. Zanimivo je, da ima dobro sodelovanje med občino in podjetji v občini že nekaj tradicije: muzejsko Skomarsko hišo s črno kuhinjo je pred leti pomagala obnoviti zreška družba Comet (zdaj Weiler Abrasives).

Muzej Žiri

FOTO: KATJA JEMEC

ŽIRI: ŽIROVSKI OBČASNIK

Posebnost Žirov je Žirovski občasnik – zbornik z družboslovnimi, domoznanskimi, kulturnimi in leposlovnimi prispevki (ter fotografijo). Od leta 1980 je izšlo 46 številčk revije, zadnja novembra 2018. V zadnjem obdobju revijo prodajajo v paketu s knjigo z žirovsko (leposlovno ali družboslovno) vsebino, izid pa pospremiijo tudi z javno predstavitevijo na kulturni praznik. Revija je nastala povsem kot pobuda posameznika (filozofa Mihe Nagliča – sedanjega predsednika Muzejskega društva Žiri) in se je razvila v izredno močan gradnik lokalne identitete. V Žireh poudarjajo, da takšne revije nima nobena druga občina v Sloveniji (Ravnateljica šole Metka Debeljak: »Asfalt ima vsaka vas, ŽO samo Žiri.«) ○

Kako smo letos pretresli 212 občin, izbrali dvanajst finalistk in na koncu še nagrajene občine

Pet korakov do zmagovalcev

1. Kvalitativni pretres

Prvi in najzahtevnejši korak je pretres glavnih razvojnih dokumentov vseh 212 slovenskih občin. Pri tem ne gre le za formalne razvojne dokumente, kot so strategije ali proračuni. Da bi razbrali strateške usmeritve občine, razvojne dejavnosti in rezultate, pregledamo tudi vrsto priložnostnih govorov, vesti na spletnih straneh in člankov po medijih, zlasti po občinskih glasilih. Da dobimo osnovni vtis o občinah, pretresemo letno med 1.000 in 2.000 dokumenti. To je brez primere med slovenskimi nagradami te vrste – vsaj kakor nam je znano.

2. Indeks razvojne uspešnosti

Drugi korak je kvantitativna analiza razvojne uspešnosti občine. Ukvarjamo se torej z merljivimi kazalniki, ki tvorijo sistem ISSO (Informacijski sistem slovenskih občin). Sistem vključuje 61 kazalnikov z osmih področij od demografije do okolja. Tudi to orodje je v slovenskem okolju posebnost – nikakor ga ne gre zamenjevati z različnimi lestvicami, ki jih objavljajo mediji. Gre namreč za strokovno orodje in za pretehtan nabor skrbno izbranih in med seboj uravnoteženih kritičnih kazalnikov uspeha, ki predstavljajo standardizirano merilo za razvojno uspešnost. To strokovno orodje je bilo večkrat predstavljeno ali navedeno v strokovnih publikacijah ali na konferencah pri nas in v tujini. Prav letos sistem temeljito prenavljamo.

Nekaj posebnosti finalistk leta 2019

- Pri treh finalistkah je na čelu županja (Ptuj, Grad in Črna na Koroškem). Glede na delež županj na čelu slovenskih občin je to nadpovprečno.
- Štiri občine v ožjem izboru imajo novega župana. Omenjamo zgolj kot zanimivost. Ker županov posebej ne izpostavljamo in ker je nagrada namenjena občini, to seveda za naš izbor ni ovira.
- V finalu sta dve mestni občini, še pet »nemestnih« občin s sedežem v mestnem naselju in pet podeželskih občin.
- Kot opazamo že nekaj let, so ponovno nadpovprečno uspešne večje občine (tiste ki imajo od 10.000 do 20.000 prebivalcev). Od 36 večjih občin se jih je pet uvrstilo v letošnji finale. Od 18 velikih občin (nad 20.000 prebivalcev) imamo v finalu dve. Dve finalistki sta srednje veliki (5.000 do 10.000 prebivalcev – takšnih občin je 48), tri pa sodijo med manjše občine (2.000 do 5.000 prebivalcev – skupaj 83 občin). V letošnji izbor se ni uvrstila nobena od zelo majhnih občin (manj kot 2.000 prebivalcev – takšnih občin je 27).

FOTO: ALBIN BEZJAK

Veduta Ptuja iz zraka

3. Rdeča nit in posebni kazalniki

Tudi tretji korak je kvalitativno obarvan. Vsako leto ima izbor poseben poudarek, rdečo nit. Letos je to kultura kot vzvod za celovit razvoj kraja. To ne pomeni, da je to, kako kulturo integrirajo v razvoj kraja najpomembnejši element izbora: še vedno ocenjujemo celovito razvojno prodornost lokalne skupnosti. A »rdeči niti« dajemo nekoliko večji poudarek. To izrazito velja že pri prvem, kvantitativnem pretresu krajev. A ob tem pripravimo tudi posebne kazalnike, s katerimi skušamo izmeriti razvoj na izbranem področju, letos torej na področju kulture. Najbolj smo se oprli na proračunska sredstva, torej koliko so v zadnjih letih namenile občine na prebivalca za različne namene na področju kulture. Ob tem smo pogledali tudi razvitost tako imenovanih kulturnih ali kreativnih industrij po občinah. Informativno smo pregledali tudi število kulturnih objektov in spomenikov. Podrobneje o tem bomo poročali na spletni strani www.zlatikamen.si.

4. Ožji izbor

Četrty korak: na osnovi prvih treh korakov smo pripravili izbor dvanajstih finalistk. Najpomembnejši element pri tem je kvalitativna presoja, kazalnike pa uporabljamo kot dodatno orodje. ○

5. Nastopi Strokovni svet projekta

Peti korak je veliki finale: v igro vstopi Strokovni svet, multidisciplinarna skupina strokovnjakov z univerz in iz prakse, ki spremlja razvoj projekta v celoti. Ena od najpomembnejših vlog sveta je prav izbor zmagovalnih občin. Na posebni seji v prvem krogu člani glasujejo o zmagovalkah po štirih, za izbor posebej oblikovanih regijah. V drugem krogu med temi štirimi zmagovalkami izberejo končno, ko prejme nagrado Zlati kamen. Zanimivost: v prvem krogu poteka razprava o vseh kandidatkah, glasovanje pa je javno. V drugem krogu ni posebne diskusije, glasovanje pa je tajno.

Kriptna

OBČINA GRAD

Merimo kulturo

Koliko denarja občine namenjajo za kulturo v svojih proračunih?

Skupaj so občine v petih letih za področje kulture (torej za ohranjanje dediščine in za programe) porabile 627 milijonov evrov ali dobrih 125 milijonov na leto. Če preračunamo zneske na prebivalca, to pomeni 304 evre ali 61 evrov na prebivalca na leto.

Za ohranjanje kulturne dediščine so občine porabile manj kot 80 milijonov evrov v petih letih – to je 13 odstotkov celotnega zneska, porabljenega za kulturo. Če pogledamo posamezna področja, je šlo največ denarja za knjižnice – te so porabile tretjino občinskega denarja, namenjenega kulturi. Sledi kategorija »drugo« s 165 milijoni v petih letih.

Da bi razumeli to kategorijo, moramo ločeno pogledati investicijske in tekoče odhodke. Za investicije so v petih letih porabili nekaj več kot četrto denarja, namenjenega kulturi: največ (62 odstotkov) prav za »druge programe«. Med te namreč občine uvrščajo gradnjo večnamenskih domov.

Če pogledamo skupne odhodke za kulturo na prebivalca po občinah, so zato v ospredju prav majhni kraji, kjer so v zadnjih letih gradili takšne domove. Največ so za kulturo na prebivalca porabili v Podlehniku: v petih letih kar 1874 evrov! V ozadje tega zneska je 2,6 milijona evrov vredna investicija v večnamenski kulturno- turistični center. ○

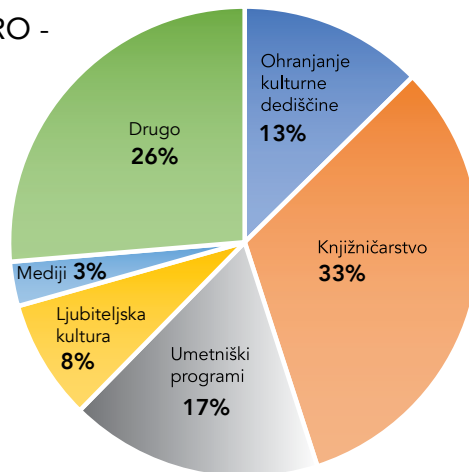
Okusi Radol'ce

Foto: Mitko Kambič

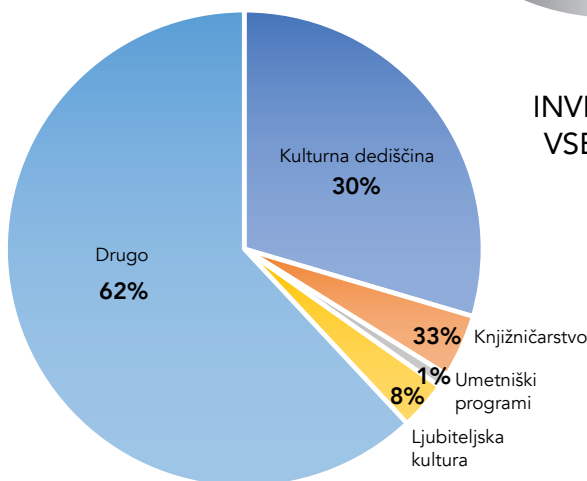
ODHODKU ZA KULTURO - VSE OBČINE PET LET

- Ohranjanje kulturne dediščine
- Knjižničarstvo
- Umetniški programi
- Ljubiteljska kultura
- Mediji
- Drugo

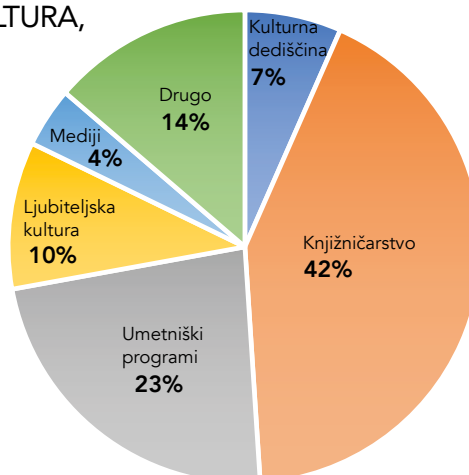
INVESTICIJE - KULTUR, VSE OBČINE, PET LET

- Kulturna dediščina
- Knjižničarstvo
- Umetniški programi
- Ljubiteljska kultura
- Drugo

TEKOČI ODHODKI - KULTURA, VSE OBČINE, PET LET

- Ohranjanje kulturne dediščine
- Knjižničarstvo
- Umetniški programi
- Ljubiteljska kultura
- Mediji
- Drugo

**VARNI IN
POVEZANI
NA DOMU**

E-OSKRBA

ZA VARNO BIVANJE NA DOMU

Socialni servis pomoč na daljavo

Starejšim omogoča daljše, bolj samostojno in bolj varno bivanje na domu ter 24-urno organizacijo pomoči v centru za pomoč na daljavo.

Storitev E-oskrba omogoča enostaven in hiter klic na pomoč v primeru nenadne slabosti, slabega počutja ali padca ter hitro organizacijo pomoči. Oprema je nameščena v domu uporabnika in omogoča sproženje klica na pomoč s pritiskom na gumb na obesku, varovalni enoti ali s samodejnim proženjem. Pomoč organizira usposobljeno osebje centra za pomoč na daljavo.

Izvajanje na podlagi dovoljena in pod nadzorom **Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti**.

Več informacij o storitvi E-oskrba si lahko ogledate na spletni strani

www.telekom.si/zasebni-uporabniki/e-oskrba in v centrih Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije v sodelovanju z ZDUS izvaja projekt »**Varni in povezani na domu**«, v okviru katerega **sofinancira vzpostavitev in delovanje storitve E-oskrba** [79 EUR na uporabnika] in vabi občine, da se pridružijo k sofinanciranju storitve ter tako **svojim občanom omogočijo daljše in bolj varno, dostojno bivanje na domu** in podpre njihove družine pri skrbi za svoje. Kontakt: ezdravje@telekom.si.

TelekomSlovenije

Kulturna dediščina je most v prihodnost

Robert Mulej

Janez Bogataj je verjetno najbolj znan slovenski etnolog. Je zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, med številnimi vlogami pa omenimo, da je član mednarodnega inštituta za gastronomijo, kulturo, umetnost in turizem (IGCAT) v Barceloni, ambasador Republike Slovenije pri evropskem projektu za odličnost v turizmu EDEN ter član in svetovalec za gastronomijo v mednarodnem združenju Chaîne des Rôtisseurs. Za prispevek k prepoznavnosti in visokemu vrednotenju slovenske etnografske dediščine je leta 2015 prejel državno odlikovanje red za zasluge.

Od decembra lani je tudi član Strokovnega sveta projekta Zlati kamen. V letu, ko je rdeča nit izbora za nagrado Zlati kamen kultura kot gibalno lokalnega razvoja, si boljšega sogovornika ne bi mogli želeli. S profesorjem Bogatajem smo govorili o vlogi kulture in kulturne dediščine v razvoju lokalnih okolij.

☛ Rdeča nit letošnjega izbora za nagrado Zlati kamen je kultura kot gibalno lokalnega razvoja. Trenutek je primeren. Za nami je evropsko leto kulturne dediščine. Slovenci smo pred kratkim proslavljali stoletnico smrti velikana naše književnosti Ivana Cankarja... Imamo se za izrazito kulturni narod. A kot je večkrat rekel pokojni poslovnež Matjaž Gantar - »Slovcu srce bije pod tošelnom«. Gre to dvoje dobro skupaj? Ali če vprašanje zastavimo drugače: je kultura tudi del ekonomije nekega okolja?

To, da se imamo za kulturni narod, bo že držalo. Vendar iz zgodovine in sodobnosti vemo, da je eno, če se imamo za kulturne, torej se sami razglušamo za take, drugo pa je, kaj o tem pravijo dejanja. Bolj se zavzemam za slednjo možnost, ki navsezadnje omogoča tudi "merjenje" kulturnosti. Seveda je kultura vedno bila in je še vedno tudi del ekonomije nekega okolja. Vprašati pa se moramo, kakšno je njuno sobivanje. O vezeh s kulturo lahko govorimo prav pri vseh področjih gospodarskega in družbenega prizadevanja, tudi na področju duhovnih razsežnosti. Spominjam se mojih predavanj na

eni slovenskih univerz, ki sem jih strnil v naslovu kultura turizma in v nadaljevanju turistična kulturna dediščina. Kar nekaj t.i. pedagoškega kadra se je začelo spraševati, kaj neki je sedaj to. Na srečo so študentje to takoj razumeli, kar mi je omililo slabo voljo.

☛ Ob pretresu občin smo prišli do vtisa, da še vedno precej načrtovalcev lokalnega razvoja vidi v kulturi bolj kot ne postransko (»prostočasno«) dejavnost. Po drugi strani v vse več krajih vidijo v kulturi predvsem priložnost za turistični razvoj, pri čemer posebej poudarjajo kulturno dediščino. Le v malo občinah razumejo kulturno dejavnost bolj celovito in jo prepoznavajo kot integralni del razvoja. Kaj zaznavate vi kot dober poznavalec lokalnega utripa?

Stanje na področju razmerja med kulturo, tudi kulturno dediščino kot njenim delom in turizmom se je v zadnjih nekaj desetletjih začelo močno spreminjati na bolje. Seveda pa s stanjem še vedno ne smemo biti preveč zadovoljni. Če namreč govorimo o razmerju, potem mora biti ta odnos enakopraven, ne pa, da turizem vidi v kulturi vedno uporaben servis za turistične vsebine, kultura pa v turizmu nekatere gnotne priložnosti. V primerjavi s prvimi desetletji po koncu druge svetovne vojne se je stanje tudi kadrovsko močno spremenilo v prid strokovnosti, kar je še posebej značilno in predvsem pomembno za razmerje med kulturo in turizmom. Še zlasti, če vrednotimo pomen ljubiteljskega turističnega delovanja v razmerju s strokovnimi pristopi. Na področju turizma dosegajo najboljše rezultate prav tiste občine, kjer razumejo, kako mora delovati to razmerje. Seveda to velja tudi na državni ravni, kjer še pogosto najdemo močno zakoreninjeno metodo "všečkanja"...

☛ Bi lahko omenili kakšne izrazito dobre prakse, torej primere, kjer so znali kulturo močno vpeti v razvoj kraja?

Zelo ne rad odgovorjam na taka vprašanja, ker

FOTO: MIŠKO KRANJEC

v Sloveniji še vedno vlada bolezensko stanje množične psihiatrije in zelo težko prenašamo naštevane "dobrih" in manj "dobrih". Vedno najprej počakamo, če bo padla kakšna dobra ocena iz tujine, a se pri tem ne zavedamo, da je naše lastno ocenjevanje in vrednotenje lahko najbolj temeljito. A naj bo tokrat izjema: med letošnjimi občinami imajo npr. kulturo in kulturno dediščino dobro vpeto v razvoje krajev npr. v Radovljici, Žireh, Železnikih, Šmarju pri Jelšah, prebujata se Ormož in Trebnje...

☛ Bilbao je verjetno najbolj znan primer mesta, kjer so razvoj izrazito oprli na kulturo – ne le na dediščino v ožjem pomenu besede, ampak tudi na dejavnosti, na sodobno arhitekturo, galerije, muzeje ipd. Ta primer je bržkone težko smiselno prenesti na slovenska tla. Od koga bi se po vašem mnenju lahko dobro učili? Kateri modeli bi bili po vašem mnenju bolj primerni za naše razmere?

Primer Bilbao bi bilo zares nesmiselno prenašati v naš prostor, ker je bil narejen za Bilbao in kot Bilbao! Iz tega modela se lahko sicer marsikaj naučimo, tako kot to velja za številne druge modele mest. Poglejte npr. kaj so naredili v Bordeauxu z mestnim javnim prevozom in še bi lahko našteval. Tudi pri manj razvitih primerih se lahko marsikaj naučimo in ne le pri tistih, ki so v vrhovih piramid. Ko vse te in take modele spoznamo, pa moramo začeti razmišljati izrazito ustvarjalno, iz posebnosti naših vsakdanjikov in praznikov. Ali kot pravi stara modrost: ni važno kopirati ampak kapirati!

☛ Za nami je evropsko leto kulturne dediščine. Kako pomembna je kulturna dediščina za Evropo lahko razberemo tudi iz denarja, ki ga EU nameni za ohranjanje te dediščine. Nekaj tega denarja pride tudi k nam. Ga dobro uporabimo?

Podatki o evropskih sredstvih, ki pridejo k nam, so mi manj znani, zato zares težko odgovorim na vaše vprašanje. Vem samo to, da je za nekatera področja kulture in kulturne dediščine zares na voljo kar precej evropskih sredstev. Npr. za področje dokumentiranja znanj in raznih rokodelskih spretnosti ter prenašanje teh znanj v sodobne oblike ustvarjalnosti. Seveda se financirajo programi, ki imajo trdno postavljene načrte in niso le nekakšna oblika tečaja ali kako drugače zastavljenega hitrega izobraževanja. Na sploh smo postali zelo nestrpni in neučakani in na teh področjih že po nekaj dnevih delimo razne diplome in druge podobne papirje. Pri tem pa pozabljamo, da se dobre rezultate dela na daljši rok in s sistematičnim delom.

☛ Lahko naštejete nekaj značilnih napak, ki jih po slovenskih krajih delajo v zvezi z varovanjem in uporabo kulturne dediščine?

To vprašanje zahteva obsežne odgovore, saj se kulturna dediščina deli na snovno in nesnovno, premično in nepremično. Vsak od teh temeljnih skupin ima svoje značilne pristope in za vsako bi lahko naštevali številne napake. Ena od napak je npr. ta, da zvrsti kulturne dediščine še vedno imenujemo po posameznih strokah, ki naj bi se najbolj poklicano z njimi ukvarjale. Ob tem pogosto spregledamo, da kar naprej govorimo o interdisciplinarnosti tudi na tem področju, ki edina lahko zagotavlja popolno varovanje in predvsem tudi uporabo določene kulturne dediščine. Ena od napak ali kar značilnosti je tudi še vedno dokaj negativen odnos do t.i. varuhov kulturne dediščine, od katerih so morda najbolj na udaru arheologi. Včasih so postopki in ukrepi različnih varuhov kulturne dediščine tudi manj primerni. To pomeni, da tudi znotraj strokovnih krogov prihaja do izgube trdnih strokovnih kriterijev in argumentov. Obnavljanja, ohranjanja in drugi postopki morajo zagotavljati nadaljevanje vitalnega življenja določene kulturne dediščine.

☛ Ko sva pred kratkim govorila, ste omenil primere krajev obnovijo gradove, a potem ne vedo, kaj z njimi početi. Obnavljamo torej zidove, ne znamo pa najti vsebine?

Eno je obnavljanje zidov, drugo je planirano načrtovanje vsebin. Oboje mora potekati hkrati oz. še bolje, če so najprej postavljene realne bodoče vsebine. V Sloveniji je kar nekaj takih objektov, ki so bili sicer zgledno obnovljeni, vsebine pa iščejo zanje že vrsto let. In potem se kmečke vsebine natrpa v grajske prostore, v prenovljenih hlevih nastajajo galerije, na zid obnovljenega gradu obesijo lutko coprnice, na najbolj vidno fasado slikovitega gradu postavijo dvigalo in še bi lahko našteval. Menim tudi, da bo v prihodnje potrebno za vsak poseg ali strokovno odločitev navajati tehtne argumente, ne pa samo birokratsko dovoljevati ali prepovedovati. Navsezadnje je to temelj poslanstva vseh ved, ki se ukvarjajo z raziskovanjem in ohranjanjem kulturne dediščine.

☛ Ko so naši predniki »osvobodili« gradove, so jih tudi temeljito »počistili« in pustili le prazne lupine. A lahko tedaj zamerimo revnim občinam, da po eni strani izkoristijo evropski denar, potem pa v izpraznjene grad naselijo vse vsebine, za katere drugod ne najdejo prostora: od poročnih dvoran, prek raznovrstnih lokalov, etnoloških zbirk, vinotek... Kaj narediti po vašem mnenju s podrtijami starih gradov?

Že pred desetletji smo v moji vedi veliko govorili o t.im. dokumentarnem varstvu in ohranjanju zgodovinskega spomina. Vedno se moramo na-

jprej vprašati, če smo posamezni primer že ustrezno dokumentirali. Podrtij gradov je zares veliko in glede na dosedanjo uspešnost njihovega ohranjanja se verjetno tehnica nagiba k nadaljnemu propadanju. Gradove imajo tudi v drugih državah in tudi tam se pogosto neuspešno prodajajo zaradi različnih, predvsem ekonomski vzrokov, ki so povezani tudi s programi njihovih novih življenj. A, da ne bomo govorili le o gradovih. Poglejte kaj se dogaja z našimi značilnimi kozolci. Iz leta v leto bolj propadajo, saj se je kmetijska tehnologija spremenila. Ko sem pred leti s študenti dokumentiral na terenu primer dvojnega kozolca ali topolarja, me je lastnik vprašal, kaj delamo. Odgovoril sem mu, da bomo dokumentirali njegov lep (!) kozolec. On pa mi je odgovoril: Bodi no pameten; kozolec je takrat lep, kadar je poln! In še kako prav je imel. Zato se mi ne zdijo najbolj posrečena razna bolj ali manj ljubiteljska društva, ki želijo ohranjati kozolce. Sicer pa, kaj vse je v stoletjih zgodovinskega razvoja že propadlo, se porušilo, predvsem se tudi spremenilo? Prav iz te dediščine bi se lahko naučili marsikaj tudi za naš čas, mdr. tudi to, kako pomembno je njeno dokumentiranje in dokumentarno ohranjanje zgodovinskega spomina.

☛ Lahko omenite nekaj primerov dobrih praks? Dobre prakse predstavljajo ozaveščeni posamezniki, ki so v zadnjem času obnovili grad, kako kmečko hišo, staro stanovanje v mestu, mlin ob potoku. Seveda od stalnem in kreativnem sodelovanju s strokami oz. strokovnjaki. Taki nosilci ali lastniki dediščine so danes na enakovredni ravni s strokovnjaki, eni drugim so sogovorniki.

☛ Ljubljana in Ljubljanski grad? Kot Ljubljančan in tudi kot predstavnik ene od strok sem zares navdušen nad mojim mestom. V ta okvir navdušenosti sodi tudi Ljubljanski grad. Menim, da prav Ljubljana dokazuje, kako pomembno je pri pravilnem urejanju in skrbi za kulturno dediščino sodelovanje in predvsem tudi razumevanje celotne mestne piramide, od župana navzdol.

☛ Pri nas puščamo stare hiše v zgodovinskih jedrih krajev, da razpadajo. Sami raje postavimo nove, po možnosti v živahnih barvah in nekje sredi njive... Če potujemo po Franciji, Italiji, Avstriji, Španiji, Češki ali drugod, imajo kraji pogosto že na videz neko močno prepoznavnost, vizualno identiteto in enotnost. Stare hiše so žive in vzdrževane, nove pa načrtovane tako, da ne kazijo podobe kraja. Kaj v tistih okoljih razumejo, česar mi očitno ne?

To kaže visoko stopnje neurejenosti, tudi administrativne. Podobe naših vasi so morda še bolj vizualno deformirane, tudi po zaslugi nekaterih načrtovalcev

prostorskega razvoja. Če se kateri lastnikov odloči za obnovo ali prenovo stavbe, se najprej sooči s pogosto nepremostljivimi stroški in raznimi birokratskimi prepovedmi. Službe bi morale v veliko večji meri opravljati tudi neke vrste pedagoško poslanstvo in pomagati lastnikom dediščinskih objektov, kako lahko pridejo na enostavnejše načine do kakovosti bivanja v takih objektih.

☛ Vse več krajev razvija svoje destinacijske znamke, ki so praviloma povezane tudi (ali predvsem) s kulturno dediščino kraja. Kako ocenjujete te poskuse?

To je zares dobro, da ne rečem odlično! Vse uspešne znamke zadnjih nekaj let pokrivajo tudi nekatera dediščinska področja. Z veseljem bom navedel nekaj uspešnih znamk, npr. Bohinjsko – From Bohinj, Dobrote Dolenjske, Okusi Rogle, Geopark Idrija, Jeruzalem, zadeve so v fazi nastajanja v Laškem, Črnomlju, Sevnici in še kje. Te znamke seveda temeljijo na trdno postavljenem sistemu strokovnega certificiranja izdelkov in storitev.

☛ Železna pravila: na kaj je potrebno pri razvoju takšne znamke posebej paziti?

Najvažnejše je izobraževanje in pomoč vsem izdelovalcem ter nosilcem določenih dejavnosti

FOTO: MIŠKO KRANJEC

FOTO: MIŠKO KRANJEC

Pivška kulinarika

pri dopolnjevanju in spreminjanju izdelkov in storitev. Šele, ko so izvedena izobraževanja, se objavijo razpisi in potem steče proces certificiranja. Za pozitivno in tudi negativno ocenjene izdelke in storitve dobijo nosilci ustrezne komentarje. To je še toliko bolj pomembno za negativno ocenjene, saj s tem izdelovalci in nosilci dejavnosti dobijo priložnost za izboljšave in popolno uspešnost izdelkov za trg, kar vključuje kakovost izdelkov, oblikovanje, embalaže, zgodbe idr.

☛ Pomemben del dobro razvitih destinacijskih znamk je tudi lokalna kulinarika. S tem področjem se v zadnjem času posebej veliko ukvarjate. Znajo slovenski kraji zares izkoristiti priložnosti na tem področju?

Lokalna in regionalna kulinarika in gastronomija sta danes glavni gibali prehranskega razvoja v svetu. Na tem področju nas čaka v Sloveniji še veliko dela, saj številna okolja ne znajo in tudi nekatera nočejo(!) izkoristiti priložnosti. V letu 2018 je Slovenija postala članica Evropskih regij gastronomije (European Region of Gastronomy) in to bo prav gotovo v marsičem pospešilo razvoj na tem področju. Seveda pri poudarjanju pomena lokalne in regionalne gastronomije ne gre le za nekakšno "muzejsko" kuhanje bolj ali manj starih jedi ampak za inovativne rešitve jedi in jedilnih obrokov na teh temeljih. Slovenija ima 24 gastronomskih regij, v njih pa skupaj blizu 400 značilnih ali tipičnih lokalnih in regionalnih jedi in pijač. Če ta podatek primerjamo z našo geografsko velikostjo, smo lahko samo navdušeni in ponosni nad tem bogastvom. Torej gre tudi za ponos!

☛ Kaj lahko tu naredita občinska politika in uprava? V bistvu zelo veliko. Vendar ne s podeljevanjem raznih diplom in zvezd ampak s stalnim opozarjanjem nosilcev gostinskih dejavnosti na pomen

kulinarične ponudbe, ki je lahko ena od najboljših razpoznavnosti posameznih krajev in pokrajin. Tu so še razne olajšave, tudi razmerja z inšpekcijskimi službami, ki pogosto na občinskih ravneh posegajo celo na področja, za katera niso pristojne. Predstavniki občinskih in državne oblasti bi morali v prihodnje izkoristiti različne priložnosti na sprejemih, sestankih in srečanjih, da svoje goste, zlasti tudi iz tujine, seznanijo tudi s posebnostmi lokalne in regionalne kulinarike. Seveda je še več drugih področij, kjer lahko občinska politika in uprava naredita korake na tem področju.

☛ Kakšen dober primer? V Kamniku na primer pravijo, da so med prvimi ozavestili lokalno kulinariko kot nekaj, kar pomembno prispeva k razvoju. Vrsta dobrih primerov je v Osrednji Sloveniji in Ljubljani, odlične modele in rezultate kažejo nekatere gorenjske občine, premikati se je začelo na Dolenjskem, dobre namene imajo v Beli krajini, da omenim le nekaj primerov. Kamniški primer je zelo poučen, saj so v razmeroma kratkem času pred leti zelo spremenili pogled na lokalno kulinariko. Izbrali so nekaj jedi, jih opremili z zgodbami in ponudba je postala zanimiva za goste...

☛ Kako postaviti temelj za močno krajevno blagovno znamko: marketinška teorija je zelo jasna. Blagovna znamka mora imeti svojo povsem jasno določeno identiteto in temelji na tistem, kar razlikuje našo ponudbo od katerekoli druge na svetu. Pri krajevnih blagovnih znamkah ni nič drugače. Če želimo zgraditi močno krajevno znamko, moramo torej najprej ozavestiti svojo krajevno identiteto. Nekako tako kot je »Slovenija, moja dežela« pred desetletji močno prispevala k reafirmaciji slovenske nacionalne zavesti. Bi se strinjali s tem?

Zelo se strinjam z vašo mislijo. Akcija "Slovenija, moja dežela" v družbi z lipovim listom je bila tudi začetek osamosvojitvenega procesa naše države. Krajevno znamko mora najprej spoznati in osvojiti lokalno prebivalstvo. To je edini način, da bo znamka z vsemi svojimi vsebinami zaživela in bo delovala na vsakega, ki bo v neko krajevno okolje prišel od drugod.

☛ Za konec. Če bi izbrali le eno stvar, eno misel, za katero bi si želeli, da si jo župani in načrtovalci lokalnega razvoja posebej zapišejo za uho, kaj bi jim povedali?

Kulturno dediščino vedno izbira in odbira vsaka naslednja generacija. Vendar pa nikoli ta dediščina ne sme biti solzavo, romantično, celo kičasto spogledovanje z raznimi preteklostmi ampak ustvarjanje inovativnih rešitev iz spoznanih preteklosti. Torej ne predstavlja samo vezi s preteklostjo ampak predvsem trden, ustvarjalen pogled v prihodnost. ○

ZANESLJIVI ENERGETSKI PRIHRANKI z energetske pogodbeništvom

- ✓ Poiščemo potencialne prihranke.
- ✓ Zasnujemo najprimernejše tehnične rešitve.
- ✓ Izpeljemo projekt prenove tehničnih sistemov.
- ✓ Investiramo lastna sredstva in prevzamemo tveganja.
- ✓ Upravljamo, vzdržujemo in nadzorujemo.
- ✓ Investicijo poplačamo iz prihrankov.

Nadgradnjo ali posodobitev energetskega sistema prepustite Interenergu.

**REALIZACIJA
MOŽNA KOT NAROČILO
MALE VREDNOSTI
S POPLAČILOM
IZ PRIHRANKOV**

INTERENERGO d.o.o.
Tivolska cesta 48
1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: +386 (0)1 620 37 00
E-pošta: info@interenergo.si
www.interenergo.si

Pametna mesta so zelena mesta – 5 znamenitih mestnih parkov

Se spominjate časov, ko so po mestnih zelenicah stale tablice z napisi “Ne hodi po travi!”? Na srečo je od tega minilo precej let, tablice pa so zamenjale odeje, piknik košarice, športni rekviziti in knjige. Naučili smo se, da so mesta ustvarjena za prebivalce in da so javne površine namenjene njihovem srečevanju, druženju, izobraževanju in ustvarjanju. Parki, trgi in ulice nič več niso pasivna infrastruktura, z dobrimi urbanističnimi rešitvami postanejo platforme za izvajanje raznovrstnih aktivnosti in povezovanje skupnosti v raznovrstne množice, ki s svojimi interesi soustvarjajo nadaljnji razvoj pametnih mest. Zelene površine pomagajo čistiti ozračje, ustvarjajo naravno klimatsko napravo, ki v vročih poletnih mesecih hladi mesto, nudijo neskončne možnosti rekreacije, ponekod pa celo prispevajo k prehranski samooskrbi mesta.

Nekaj najzanimivejših primerov uporabe zelenih površin kot nepogrešljivega člana v zasnovi mest in življenju meščanov smo zbrali v nadaljevanju članka.

Petrinski hrib, Praga / Češka

Če boste obiskali Prago in si vzeli čas za opazovanje njenega vsakdanjika, boste hitro opazili, da njeni prebivalci vsak topel dan izkoristijo za obisk mestnih parkov, kjer se družijo ob prigrizkih, knjigah, žogah in drugih rekreativnih dejavnostih. Najbolj priljubljena točka pa je gotovo Petrinski hrib, ki se pne nad četrtma *Mala strana* in *Strahov* in s katerega se razprostira čudovit razgled na mesto in reko *Vltavo*, ki vijuga skozenj. Med mnogimi urejenimi vrtovi in nasadi, ki ga prekrivajo, izstopa *Semeniški sadovnjak*, v katerem naj bi bilo zasajenih več kot 2100 sadnih dreves, med katerimi prevladujejo jabolka in hruške. Sadeži so na razpolago vsem, ki bi jih radi jedli, zato boste v jesenskih mesecih pod veliko drevesi opazili bralce, ki zatopljeni v knjigo vsake toliko posežejo po sočnih sadežih v vejah nad seboj in mirno nadaljujejo z branjem do večera, ko pade mrak.

Curitiba / Brazilija

Mlad brazilski arhitekt Jaime Lerner je leta 1971 postal župan brazilskega mesta Curitiba. Opazoval je urbanistične rešitve v glavnem mestu *Brasília* in mega metropoli *Sao Paulo*, ki so le začasno odprav-

ljale težave s prenaseljenostjo, onesnaženostjo in prometno prenaseljenostjo, in se odločil za drugačen pristop. Mestno jedro je zaprl za promet in uredil sistem avtobusnih postajališč, s katerimi je velik del dnevnih potnikov navdušil za uporabo javnega prevoza. Ena njegovih najboljših rešitev pa je bila odločitev, da ne bo poglobil struge reke *Iguacu*, ki teče skozi mestno središče, ampak da bo njene redne poplave rešil z ureditvijo velikega parka ob njeni poplavni ravnici. Tako je mesto dobilo velikansko rekreacijsko površino, ki služi tudi kot rezervoar čiste vode za širše območje *Curitiba*. S strogimi pogoji za regulacijo rečne struge, davčnimi olajšavami za zaščito in razvoj zelenih površin ter vključevanjem porečja v strateške načrte pametnega mesta, je ob *Iguacu* uredil neke vrste naravni rezervat sredi vele mesta iz katerega pridobivajo tudi podatke za natančnejše napovedovanje močnejših poplav ali daljših sušnih obdobj.

Prinzessinnengarten, Berlin / Nemčija

Robert Shaw in Marco Clausen, ki sta pod imenom *Nomadisch grün* v berlinski četrti *Kreuzberg* ustanovila *Princesin vrt* (*Prinzessinnengarten*), nista imela nikakršnega predhodnega znanja o vrtnarjenju. S pomočjo prijateljev, sosedov, vrtnarskih navdušencev in raznih aktivistov za oživljanje mesta sta očistila 6000 kvadratnih metrov veliko opuščeno gradbišče na *Moritzplatzu*, nato pa so nanj znosili vreče, žaklje in zaboje, polne rodovitne zemlje. Skupaj so se učili, kdaj je primeren čas za sajenje čebule, kako na gosto je treba posaditi korenje, kdaj so zrele bučke in kako se znebiti polžev, in počasi je zrastle čudovit skupnostni vrt, kjer se srečujejo vrtnarji vseh starosti, veroizpovedi in narodnosti. Med seboj si izmenjujejo izkušnje, semena in pridelke s *Princesinega vrta*, uredili so kavarno, kjer se lahko okrepcate z jedmi iz zelenjave, pridelane na vrtu, če je letina dobra pa na stojnicah lahko kupite tudi njihove pridelke. S tem projektom sta *Nomadisch grün* povezala različne družbene sloje, ki živijo v narodnostno zelo raznolikem *Kreuzbergu* in vzpostavila javni prostor, kjer se ljudje srečujejo, spoznavajo različne kulture in se obenem še naučijo koristne in pomirjujoče spretnosti.

The High Line Park, New York / ZDA

Leta 1999 sta Joshua David in Robert Hammond, oba prebivalca newyorške četrti Manhattan, ustanovila javno pobudo *Friends of The High*

Line, ki je leta 2002 županu Michaelu Bloomb-ergu predstavila idejno zasnovo za preno-vo opuščene viadukta newyorške železnice v javni park. S pomočjo mnogih znanih in premožnih lokalnih prebivalcev so zbrali 185 milijonov USD sredstev in izpeljali natečaj, na katerem so izbrali rešitev biroja za krajinsko arhitekturo James Corner Field Operations. Ti so po 2,33 km dolgi progi uredili sprehajalne poti in jih obdali z več kot 120 različnimi rastlinskimi vrstami, med katerimi so tudi travniške rastline in pleveli, ki so se samodej- no razrasli po opuščeni tračnicah. The High Line park je ozaljšan z modernimi umetniškimi deli, v njem pa se lahko udeležite tudi raznih dogodkov, od jutranje tai-chi telovadbe, do delavnic za otroke, predstav uličnih gledališč in jazz koncertov. Prenova železniške proge v javni park je spodbudila razvoj prej precej zanemarjene četrti *Chelsea* in dvignila cene okoliških nepremičnin za približno 10 % nad cene ostalih nepremičnin v širši okolici. Znatno se je zmanjšalo tudi število kriminalnih dejanj v okolišu. Tudi nekatera druga mesta v ZDA so se lotila podobne ureditve opuščene železniške in- frastrukture, saj so izračunali, da prenova v park stane manj kot rušenje.

Park Tabor, Ljubljana / Slovenija

Park Tabor, okoli katerega se stiskajo hiše istoi- menske mestne četrti, je dolga leta sameval zaradi slabe osvetljave in neurejenosti, dokler niso pobude za njegovo oživitve prevzeli Zavod Bunker s festi- valom *Mladi levi* in skupina arhitektk, ki delujejo pod imenom *Prostoroz*. Slednje so izvedle serijo

delavnic z lokalnimi prebivalci, domom starejših občanov, cerkvijo, dijaškim domom, hotelom in športnim društvom, ki neposredno mejijo na park in se seznanile z njihovimi željami, potrebami in idejami o uporabi parka. Najprej so organizirale nekaj čistilnih akcij, kjer se je izkazala priprav- ljenost skupnosti za prostovoljno delo, sledila jim je jutranja telovadba in joga, nato nedeljski zajtrki, kjer so pripravljali domače jedi, pa otroške de- lavnice, koncerti in branja. Park je hitro zaživel tudi z raznimi garažnimi razprodajami, kinom na prostem, izmenjevalnico semen in zelenjave Zele- menjava, v njem je prostor našla tudi Knjižnica pod krošnjami, ki je nastala kot projekt za spodbujanje branja in uporabe ljubljanskih zelenih površin, danes pa poleti deluje že v vseh večjih mestih po Sloveniji. Predvsem pa so se ob zeleni površini v mestnem jedru povezali prebivalci in obiskovalci vseh generacij in soseseko Tabor s prostovoljnim angažmajem spremenili v enega najprijetnejših predelov Ljubljane.

Nina Kožar, zunanja sodelavka DOBA Fakultete

Uporabljeni viri:

Petrinski hrib: <http://www.prague.eu/en/object/places/504/petrin-gardens-petrinske-sady>
 Curitiba: <https://www.theguardian.com/cities/2015/may/26/curitiba-brazil-brt-transport-revolution-history-cities-50-buildings>
 http://i2ud.org/2013/08/flood-management-in-curitiba-metropolitan-area-brazil/
 Berlin: <http://prinzessinnengarten.net/about/>
<https://monocle.com/film/business/prinzessinnengarten/>
 New York: <http://www.thehighline.org/>
https://en.wikipedia.org/wiki/High_Line
 Tabor: <http://www.mladina.si/119316/prostoroz-prostori-ne-morejo-ziveti-sami/>
<http://prostoroz.org/portfolio/items/park-tabor/>

Krožno gospodarstvo deluje

Občine kot samozadosten vir surovin za papirnate higienske izdelke

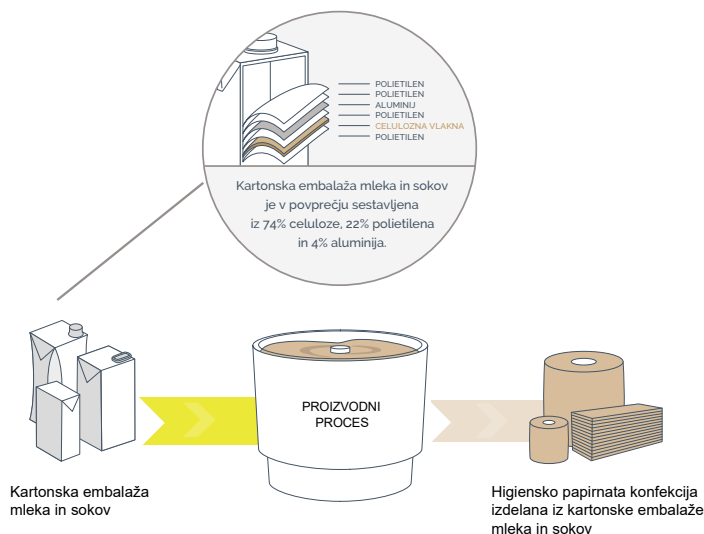
Na območju občin Dolenjske Toplice, Mirna Peč, Straža, Šentjernej, Škocjan, Šmarješke Toplice, Žužemberk in Novo mesto so med leti 2015 in 2018 pod okriljem Komunale Novo mesto namensko zbrali in v predelavo poslali 105 ton odpadne kartonske embalaže za mleko, sokove in ostala tekoča živila (KEMSO). Kartonski del embalaže je uporabna surovina za izdelavo papirnatih higienskih izdelkov, ki jih lokalne institucije na tem območju koristno uporabljajo. To je primer uspešno delujočega projekta krožnega gospodarstva, ki je v Davosu prejel tudi mednarodno priznanje.

Projekt KEMSO za naš higienski papir, kot so ga poimenovali, je po letu in pol pokrival okoli 30 % potreb po higienskem papirju v javnih ustanovah omenjenih občin, po treh letih pa je ta številka že preseгла 50 %. Občine so tako vzpostavile komunalni snovni krog, ki je vzdržan in učinkovit primer krožnega gospodarstva v lokalni skupnosti, ki prinaša prihranke in s katerim ohranjajo les kot dragoceni primarni naravni vir.

»Tri leta uspešnega delovanja komunalnega snovnega kroga KEMSO dokazuje, da v lokalnih skupnostih lahko oblikujemo partnerstva za trajnostno življenje,« pravi **Dušan Krštinc**, župan Občine Straža. »Pohvalo si zaslužijo ustanove ter občanke in občani vseh sodelujočih občin, saj je prav dosledno ločevanje odpadkov temelj delovanja našega kroga. Prepričan sem, da bo še rasel.«

Partnerstvo za prehod od linearnega h krožnemu

Kako na novomeškem območju teče komunalni snovni krog? Prebivalci osmih občin izpraznjeno kartonsko embalažo za mleko, sokove in ostala živila odlagajo v rumeni zabojnik, kot v drugih slovenskih občinah. Komunala Novo mesto vsebino rumenih zabojnikov preda družbam za ravnanje z odpadno embalažo – v projektu KEMSO je partnerska družba Dinos DROE Unirec –, ki jo prepeljejo v sortirne centre. Po sortiranju ustrezne količine odpadne kartonske embalaže za mleko, sokove in ostala živila – glede na to, koliko higienskega papirja porabijo javne ustanove v osmih občinah – kontrolirano usmerijo v italijansko podjetje Lucart.

V Lucartu embalažo predelajo in iz recikliranega kartonskega dela izdelajo kakovostne papirnate higienske izdelke, skladne z visokimi okoljskimi in zdravstvenimi standardi. Te izdelke podjetje Valtex kot slovenski distributer za Lucart dobavi javnim ustanovam in podjetjem v osmih občinah. »Ustanove in prebivalci tako skrbijo za vse bolj samozadosten vir surovine za izdelek, ki ga potrebujejo,« pojasnjuje **mag. Gregor Klemenčič**, direktor Komunale Novo mesto, ki ima ključno vlogo pri vzpostavitvi in upravljanju projekta v lokalni skupnosti.

Komunalni snovni krog KEMSO je primer uspešnega, trajnostnega in učinkovitega delovanja krožnega gospodarstva, ki ga je mogoče uspešno prenesti v katerokoli lokalno skupnost.

Projekt je na Svetovnem gospodarskem forumu v Davosu med številnimi podjetji, institucijami, mesti in regijami z vsega sveta prejel posebno pohvalo – highly commended. »Kot eden največjih evropskih proizvajalcev higienskega papirja verjamemo v trajnostne inovacije, ki zagotavljajo dolgoročno uspešnost, zato ta pionirski projekt navdušeno promoviramo in spodbujamo druge, da sledijo inovativni praksi osmih slovenskih občin,« poudarja **Tommaso De Luca**, direktor korporativnega komuniciranja v podjetju Lucart. V tem podjetju so poskrbeli še za dodatno inovacijo, saj iz polietilena in alu folije kot drugih dveh komponent te embalaže izdelajo podajalnice za higienske papirnate izdelke. ○

ZELENA DOŽIVETJA v Žalcu in okolici

Spodnja Savinjska dolina je svet hmeljarskih in pivovarskih skrivnosti. Okuse in doživetja povezuje zeleno zlato, kot domačini pravimo hmelju. Veste kakšnega okusa je? Naredite požirek iz **Fontane piv Zeleno zlato**, prve fontane piva na svetu. Vrček s čipom vam omogoči pokušnjo različnih vrst piva z aromatičnim štajerskim hmeljem. Da doživetje ostane nepozabno, lahko vrček, ki ga je zasnoval znani oblikovalec Oskar Kogoj, po pokušnji odnesete domov.

Tradicija hmeljarstva je v Žalcu pustila močan pečat, zgodbo o hmelju pa je najbolje spoznati v **Ekomuzeju hmeljarstva in pivovarstva Slovenije**. Muzej, urejen v nekdanji sušilnici hmelja, z zanimivimi zgodbami prepleta preteklost in sedanost ter obiskovalca obogati z izkušnjo.

Tudi ljubiteljem narave v Žalcu ne bo dolgčas. Sprehodite se okrog ribnika Vrbje ali pa si oglejte **jamo Pekel**, enega največjih naravnih biserov Spodnje Savinjske doline. Nedaleč stran, v Šempetru, se ustavite še pri **Rimski nekropoli**, bogatem arheološkem parku grobnic elite takratne Celeie.

Za kolesarje pa še **Hops na kolo!** Dobro označene kolesarske poti različnih zahtevnostnih stopenj so kot nalašč za družinske izlete, pa tudi za avanturiste. Športnim podvigom morajo slediti tudi kulinarčni, zato ne zamudite obiska pri lokalnih gostinskih ponudnikih, ki ponujajo tipične okuse doline pod znamko **Zeleno zlato**.

Vabi vas Grosuplje

GROSUPLJE
TURIZEM

Občino Grosuplje skladno z našo vizijo, strategijo razvoja 3G, razvijamo Gospodarno, Gostoljubno in Globalno, in v skladu s sloganom »Grosuplje Goes Green« tudi zeleno. Tokrat bomo v ospredje postavili **GOSTOLJUBNO Grosuplje**, seveda v tesni povezavi z gospodarnim in globalnim, pa tudi zeleno, aktivno, zdravo oz. kot radi povzamemo, FIT Grosuplje.

Kot občina stremimo k razvoju trajnostnih vsebin na vseh področjih, največji potencial pa vidimo v razvoju **zelenega in trajnostnega turizma**.

Občina Grosuplje leži ob avtocesti, le nekaj minut vožnje iz Ljubljane. Našo prestolnico vsako leto obišče lepo število turistov. Poleg lepega in bogatega utripa mesta, ki ga zagotovo začutijo obiskovalci ob obisku naše prestolnice, domači in tuji gostje prav gotovo ne bi ostali ravnodušni tudi ob obisku bližnje kraške lepote, **Županove jame**, v neposredni bližini katere se nahaja še protiturški tabor, **Tabor Cerovo**, prav tako vreden ogleda.

Na sledove starih časov nas še posebej spominja **Magdalenska gora**, katero zaradi pestre zgodovine arheoloških raziskav in bogate arheološke najdbe uvrščajo med najbolj znana arheološka najdišča v Sloveniji.

Skozi vse letne čase lahko občudujemo čarobnost območja in pestrost rastlinskega ter živalskega sveta v **Krajinskem parku Radensko polje**, že v naslednjih dveh letih pa bomo tam vzpostavili tudi center ŠICA, inovativno središče znanja o naravi.

Že omenjena Županovo jamo in Tabor Cerovo pa lepo povezuje tudi 5,2 km dolga krožna **naravoslovna učna pot Po sledeh vodomca**, ki predstavlja tudi del evropske pešpoti E6 in je v svoji novi podobi, razširjeni in vsebinsko obogateni, luč sveta ugledala v lanskem letu.

Želimo si, da bi te prečudovite naravne in kulturne lepote naše občine tudi v sodelovanju s Turizmom Ljubljana privabile v našo občino nove obiskovalce.

Dobrodošli v občini Grosuplje!

www.grosuplje.si

Grosuplje - odlična destinacija, kjer si lahko privoščite izlete v obliki pohodništva ali kolesarjenja, obiščete pa lahko tudi številne zanimive turistične točke, ki jih lahko obiskovalci obiščejo samostojno ali v družbi lokalnih turističnih vodnikov.

- Županova jama
- Tabor Cerovo
- Radensko polje
- Magdalenska gora
- Log pod vasjo Cerovo

Že 21. športno rekreativna prireditev **Kolesarski maraton treh občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje** bo v NEDELJO, 2. junija 2019, s startom na Kolodvorski cesti, v centru Grosupljega. Za družine, predvsem pa tiste, ki radi uživajo v neokrnjeni naravi, bo organiziran tudi Družinski maraton.

3. vikend v septembru, z osrednjim dogajanjem v SOBOTO, 14. septembra 2019, si rezervirajte čas za obisk že **9. festivala Grosuplje v jeseni**. Bogat kulturni in glasbeni program bo tudi letos prepleten s športno rekreativnimi vsebinami, seveda pa sta stalnica festivala tudi otroški živ žav in pisana paleta stojnic naših društev in podjetnikov.

Občina Prebold: priložnosti za vse

Po sprejemu vizije in strategija Občine Prebold nadaljujemo z razvojem prijaznega podjetniškega in družinskega okolja v Občini.

Podjetno:

Dinamično razvojno okolje v poslovnih conah Latkova vas in Prebold vabita mala in srednja podjetja k zaposlitvi še preostalih prostih parcel v neposredni bližini avtoceste in v srcu Spodnje Savinjske doline v družbi številnih uspešnih podjetij. Komunalna oprema, zelo dobra prometna lega, ugodni zneski komunalnih prispevkov čakajo na vas.

Oglejte si ponudbo nepremičnin v Občini Prebold na spletni strani <https://www.prebold.si/index.php/ponudba-nepremicnin> in našo turistično ponudbo na spletni strani <http://turizem-prebold.com/>.

Družinsko:

Več območij zazidljivih zemljišč, bližina šole in vrtca, knjižnice, dobre prometne povezave, čisto okolje, neposredna bližina gozda, osnovne zdravstvene storitve vabijo mlade družine. Počitniške aktivnosti za otroke pozimi in poleti, kmečka tržnica vsako soboto, letni bazen s subvencioniranimi cenami vstopnic ter številna igrišča in prireditve v kraju poskrbijo, da vam pri nas ne bo dolgčas.

Občina Črna na Koroškem

Občina Črna na Koroškem se je v zadnjih desetletjih bistveno spremenila in razvila na vseh področjih svojega obstoja. Iz nekdanje sive, odmaknjene in zaprte vasice je postala živahna, slikovita, prepoznavna, odprta in na številnih področjih vodilna občina v Sloveniji. Svojo razvojno priložnost smo kljub svoji majhnosti in odmaknjenosti znali izkoristiti in jo še izkoriščamo in danes lahko s ponosom rečemo, da je naša občina eden najlepše urejenih in razvitih krajev tako v Sloveniji kot Evropi, kar dokazujejo številna pridobljena priznanja in nazivi, med njimi tudi srebrno priznanje z evropskega tekmovanja Entente florale 2018.

Posebej ponosni smo na ljudi, ki v kraju živijo, delajo in ustvarjajo na številnih področjih ter s tem bogatijo življenje v našem kraju, občina pa jim z urejeno infrastrukturo in vso ostalo podporo zagotavlja vedno boljše pogoje za delovanje. Smo mladim prijazna občina, občina po meri invalidov, starejšim prijazna občina, branju prijazna občina, čebelam najbolj prijazna občina in prostovoljstvu prijazna občina – kar niso samo zvaneči nazivi ampak v Črni na Koroškem res tako živimo in delujemo.

Ponosni smo, da smo uspeli s svojimi idejami in projekti pridobiti sofinanciranje na številnih nacionalnih in mednarodnih razpisih, ter tako zagotoviti potrebna finančna sredstva za razvoj občine. S to uspešno prakso bomo nadaljevali tudi v prihodnje, ko imamo za naš kraj še veliko načrtov in začrtanih poti.

Predvsem želimo Črno na Koroškem postaviti na turistični zemljevid kot bogato, raznoliko, zanimivo in neokrnjeno

turistično destinacijo, ki obiskovalcem na majhnem prostoru in ob povezovanju s soslednjimi kraji ponuja najrazličnejše možnosti za aktivno in atraktivno preživljanje prostega časa. V kraj želimo pritegniti še več mladih, zato bomo razvijali dejavnosti, pogoje in storitve, ki jih potrebujejo in željo, starejšim pa bomo zagotavljali pogoje za kvalitetno staranje.

Zlati Kamen 2019 – Uspešna prva petletka!

Pet let mineva od leta 2014, ko je Občina Škofja Loka prejela “Zlati kamen” za razvojno najbolj prodorno slovensko občino. Lahko rečemo, da je to priznanje predstavljalo pomemben gradnik - potrditev in spodbudo obenem - za nov razvojni cikel.

V istem letu smo sprejeli in začeli udejanjati “Strategijo razvoja Občine Škofja Loka 2025+”, z uresničitvijo katere bomo v Sloveniji prepoznani kot prostor z visoko kulturo bivanja, z ohranjenim naravnim in spodbudnim podjetniškim okoljem ter bomo privlačen cilj za obiskovalce.

Z izgradnjo Poljanske obvoznice, hrbtencega vodovodnega omrežja ter komunalne infrastrukture smo zagotovili stabilne temelje za nadaljnji stabilni, skladni, trajni in trajnostni razvoj za nekaj prihodnjih generacij.

Z vzpostavitvijo Medpodjetniškega izobraževalnega centra Škofja Loka in njegovo stalno tehnološko nadgradnjo, z izgradnjo južne povezovalne ceste v industrijsko cono Trata in njeno postopno fizično in podjetniško regeneracijo, pa smo spet postali eno najbolj dinamičnih gospodarskih središč v državi.

Zavedamo se bogastva naše kulturne dediščine: z ukrepi, ki so premišljena kombinacija, varovanja, fizične prenove mestnega prostora, v katerem vzpostavljamo privlačne programe in vsebine, ki so pomembne za njen aktivni praktični prenos in prezentacijo.

Nekatera območja ožjega središča starega mestnega jedra so po celoviti komunalni in funkcionalni prenovi zasijala v povsem novi podobi. Postajajo prijetni, živi in živahni prostori srečevanja in druženja.

Škofjeloški pasijon in klekljanje čipk, ki sta del kulturne in duhovne dediščine in identitete našega prostora, sta vpisani na prestižni UNESCO-v seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

V mestnem središču rastejo turistične kapacitete, dva manjša mestna hotela, poteka tudi temeljita prenova nekdanj edinega hotela v mestu.

Naše mesto postaja vse bolj priljubljeno in prepoznavno izhodišče za kolesarske, pohodniške izletniške ali kulinarčne potepe v zelenem škofjeloškem podežlju...

Naj sklenemo z mislijo, da smo doslej - in bomo tudi v prihodnje - trdno sledili etapnemu cilju, utemeljenem v naši razvojni viziji, ki se glasi: “Zelena Loka, modro mesto”.

Edini program s področja pametnih mest v Sloveniji

Interdisciplinarni magistrski program Menedžment pametnih mest za spoznavanje najboljših svetovnih praks vodenja pametnih mest.

Študij poteka v celoti online.

DOBA Fakulteta, Prešernova ulica 1, 2000 Maribor

Za sve informacije v zvezi s programom vam je na voljo strokovna svetovalka za študij, Dina Potočnik na telefonu 02/228 38 90 ali e-mailu dina.potocnik@doba.si.

ISSO ANALIZA – VAŠE ORODJE ZA RAZVOJNE PREBOJE

NAROČITE
ISSO ANALIZO
ZA VAŠO OBČINO

Mednarodna
primerljivost

Primerljivost
z drugimi
slovenskimi
občinami

Pomoč pri
postavljanju
ciljev

Pokazatelj
napredka
in razvojnih
prebojev

Vrednost
analize
950 € + ddv

Analize ISSO so v osmih letih postale pomemben spremljevalec razvoja na lokalni ravni. Sistem ISSO je edini sistem ključnih kritičnih kazalnikov v Sloveniji, ki iz leta v leto daje standardizirana in mednarodno primerljiva merila.

METODOLOGIJA

Analiza je oblikovana na podlagi 61 kritičnih kazalnikov uspešnosti z osmih področij: demografije, proračunske učinkovitosti, gospodarstva, trga dela, izobrazbe, življenjskega standarda, socialne kohezije in politične kulture ter okolja.

KAZALNIKI SO

- ▶ skrbno izbrani (izbrali smo kritične kazalnike),
- ▶ standardizirani (za vse občine je narejen enak izbor kazalnikov, pripravljenih na enak način, zato omogoča primerjavo med občinami),
- ▶ smiselno povezani in nadgrajeni v 8 ključnih področij ter
- ▶ vključujejo časovno razsežnost (tri razsežnosti: tisti, ki merijo stanje, aktivnosti in dinamiko razvoja).

OD KOD PODATKI?

Vir za analizo občine je baza uradnih in javno dostopnih podatkov. Združuje podatke AJPES-a, statističnega urada, občin samih (proračuni), Ministrstva za finance RS in drugih uradnih virov.

Celovite rešitve

PETROL

Energija za življenje

Petrol ima kot največje energetske podjetje v Jugovzhodni Evropi jasno vizijo o prihodnji nizkoogljični družbi. Z več kot 70 leti izkušenj na področju naftne dejavnosti se spreminjamo v podjetje, ki s svojim poslovnim konceptom soustvarja razvoj regij, občin, javnega in storitvenega sektorja, industrije ter gospodinjstev, torej v t. i. podjetje **MUMESCO** (Multi-Utility Mobility and Energy service Company), ki lahko pomaga pri izvajanju investicij v rešitve pametnih mest ali pri investiranju prek javno-zasebnih partnerstev.

V vlogi priznanega partnerja pametnih mest v regiji upravljamo pet vidikov, ki so za mesta zelo pomembna, in sicer **energijo, zgradbe, infrastrukturo, okolje in mobilnost**. Tako partnerjem pomagamo pri optimalnem uresničevanju njihovih ciljev na teh področjih, da ob tem porabijo kar najmanj energije in proizvedejo najmanjši ogljični odtis.

Pri učinkoviti proizvodnji, dobavi in distribuciji **energije** izboljšujemo in upravljamo daljinske energetske sisteme v mestih, ki jim dobavljamo čistejšo, okolju prijaznejšo vire energije, in v katerih gradimo potrebno infrastrukturo. V Petrolu investiramo tudi v proizvodnjo energije, ki izvira iz obnovljivih virov, kot so geotermalna, vetrna in sončna energija ter energija vode.

Z izvedbo celovitih rešitev na področju dobave in uporabe visokokakovostne pitne vode, ki jih podpirajo strokovna upravljavska orodja, mestom zagotavljamo nadzor nad njihovo **infrastrukturo**, optimizacijo dobave vode in razvojno načrtovanje. Naše podjetje bistveno prispeva tudi k zmanjševanju stroškov distribucije vode in porabe energije ter vodnih izgub, poleg tega pa skrbi za upravljanje odpadnih voda.

Za Petrol je pametna in nizkoogljična **mobilnost** bistvenega pomena, zato investiramo tudi v omrežje, ki na širšem evropskem področju zagotavlja okolju prijaznejša motorna goriva, kakršno je utekočinjeni naftni plin. V zadnjem času je za nas izjemno pomembna e-mobilnost, saj upravljamo več kot 60 električnih polnilnic v Sloveniji, na Hrvaškem in v Srbiji.

Z najnaprednejšo tehnologijo Petrol digitalizira pot vsem uporabnikom pametnih mest z rešitvami, ki povezujejo tok podatkov od naprav IoT v javnih storitvah do končnih uporabnikov, pa tudi z našimi digitalnimi orodji in rešitvami za pametne domove. Investirajmo v pametne rešitve skupaj.

“Okolje in gospodarstvo sta pravzaprav dve plati iste medalje.
Če ne moremo ohraniti okolja, ne moremo ohraniti življenja.”

Wanghari Maathai